Sankt Göran och draken. Berättelser

Bokutgåva

Albert Bonniers förlag, Stockholm 1900.

Till

OSCAR LEVERTIN

med gammal vänskap.

SANKT GÖRAN OCH DRAKEN

STEN STURE inkallade från Andorf en belätesnidare, som kallades mäster Andreas, och anmodade honom att till prydande af Stockholms stadskyrka förfärdiga ett så präktigt bildverk, att det skulle blifva utan like i Nordens länder.

Mäster Andreas var en befallande och väldig man, men hans leende var godt och hans handslag fast. Till växten var han lång men väl fyllig, och det redan starkt gråsprängda håret delades midt öfver pannan af en hög bena som på ett kristushufvud. Hans ögon voro beslöjade och underliga och sågo bakåt rätt in i hufvudet i stället för på den, med hvilken han talade. Så tycktes det åtminstone hans vänner, som ofta slogo honom på axeln och sade: – Mäster, hvar äro dina tankar? Du stirrar oss i anletet, men du ser oss icke! – Han hade ströfvat vida kring från land till land och mer än en gång spänt rustningen på och ridit i fält för att pröfva vapenlyckan, men han var gudaktig utan högmod och trägen i att besöka kyrkorna. Dock hade folket lagt märke till, att han aldrig knäböjde för de kvinnliga helgonen utan endast för de manliga, och under tröjan bar han Sankt Görans bild på en kedja.

Han fick husrum hos Bengt Hake, som var spelman hos Sturen och som året förut hade äktat en sextonårig brud och fått egen härd. Bengt Hake var en ung och drömmande man, som icke nändes gå till sängs, när månen satt på fästet. Hans ansikte med den förnumstigt framskjutna öfverläppen var ett barns, det gula håret hängde ända ned på bröstet, och vid bältet satt en liten daggert liksom till lek. Redan från första stunden fick han främlingen kär och de blefvo snart två vänner, hvilka icke längre hade något hemligt för hvarandra.

En afton bad han mäster Andreas att följa med till rådskällaren, och de satte sig på en af de bortersta bänkarna för att vara ostörda. Bengt Hake stack fingrarna i håret och lutade på hufvudet.

– Du vet, mäster, – begynte han, – att här råder tvedräkt i landet, och många hålla före, att vi borde göra oss af med Sturen och återtaga den danska konungen. För en sådan plan värfvar Jakob Ulfsson i all tysthet anhängare. En struken bägare med rhenska gyllen är jag lofvad, om jag kan vinna de andra spelmännen, och hjälper du mig, får du hälften.

Mäster Andreas skrattade.

– Litet har jag att skaffa med edra trätor, men blefve hvar drufva vid Rhenfloden en kula af purt guld och bjöde man mig alla, du skulle icke förmå att därmed locka mig från hvad rätt och hederligt är.

Bengt Hakes panna klarnade och han knäppte belåtet med fingrarna.

– Det finns heller inte ett sant ord i hvad jag sade, men en ny vän måste man pröfva.

– Och du tror, att man kan väga ett människohjärta med penningar. Var viss, därtill fordras långt finare lod och vikter ... Men man börjar lyssna och undra, hvarför vi hviska. Låt oss ömsa samtalsämne!

– Det finns egentligen bara en riktig lyssnare här i staden.

– Och det är?

– Gorius Snickare. Känner du inte Gorius Snickare?

– Inte som jag vet.

– Nå, det är just ingen som känner honom. Få äro de, som ha sett honom. Han finns ingenstädes, hvarken hemma eller ute, men hela dagen sysselsätter han sig med nästans angelägenheter och han vet allt som sker.

– När det gäller penningar, menar du.

– Tvärtom. Inte heller han frågar det bittersta efter penningar. Det är kärlekens äfventyr, som han hedrar med sin vaksamhet ... Ja, låt oss tala om kärleken, så kunna vi tala högt och låta de andra få vara med. Det är ändå om den de helst vilja språka allesamman. Jag är lycklig i min kärlek, och Metta, morlillan där hemma, kan jag inte utan saknad lämna för en enda afton. Kärleken är en lustgård med så höga murar, att man bara ser det som är ofvan men ingenting af den öfriga världen därutanför.

Mäster Andreas svarade:

– Du tror på kärleken, min vän. Kärleken är kött. Gå in till metzgern, och du får se kärleken ligga styckad och flådd.

– Och ändå har jag förmärkt att du gärna hvilar ut i kvinnors sällskap.

– Liksom jag gärna hvilar ut bland skogens träd och blomster. Träden och blomstren sprida sin skönhet, men de störa mig inte i mina tankar.

– Låt mig lefva i min dröm och förbli min hustru trogen.

– Hvarför skulle en man med en ung och vacker hustru vara otrogen? Kärleken är framför allt en längtan till det unga och däjliga. Tala icke om kärlek, där de båda fattas, ty då ljuger du. Där kan finnas den ömma och trofasta hängifvenhet, som stundom ända in i grå ålderdomen breder sin aftonglans om två makar, men det är något annat och vida högre än kärleken. Det är blomman, och kärleken är endast det snart möglande och förruttnande fröet i jordens orena mull. Rör du vid fröet, så akta dig att du inte fläckar handskarna. Vet du hvad? När jag vill pröfva en människa, då gör jag som nu, då talar jag om kärleken. Stirrar den obekanta i luften utan att höra på, då vet jag, att jag sannolikt har en god människa framför mig. Börjar han däremot att blinka och hviska, då vet jag, att den personen skall jag misstro. Han blir en farlig smygman i rikets tjänst, en stackare i sitt hem och en förrädare som vän.

– Det var jag, som begynte tala om kärleken, inte du, mäster.

– Men det var jag, som lockade dig därtill, och nu har jag dig på vågen. Du går helt och hållet upp i din kärlek. Det betyder att du är en oförarglig människa, men som just inte är född att uträtta några stora ting, ty då skulle du våndas af att stå fången och uppehållen på vägen.

– Mäster Andreas, sluta med dina hårda ord om en känsla, som för mig är allt.

– Allt, säger du. Då har du ingenting kvar, när den känslan en gång faller i aska. Och falla måste den. Jag som är van att forma och nyttja passare, jag vet, hvad kärleken är. Han är ovalen i ett knä. Han är halfcirkeln

i ett bröst. Mot den halfcirkeln trycker sångaren förtviflad sin panna, och då brusar lyran. Det är att le åt, men det är också hjärtskärande. Fasa heter dagen, då den cirkellinien börjar torka samman och inte längre stämmer med min passare. Hälsan och skönheten trängta att fortplanta sig till människosläktets förkofran och bestånd. Hvarthän skulle det leda om gumfett och fulhet, om platta bröst och röda ansikten tände samma åtrå? Men om allt detta tala människorna bedrägligt af fruktan, och själf delar jag deras rädsla och undflyr kärleken som en svår olycka.

– Du talar som en munk.

– Det gör jag af den grunden, att munkarna ha rätt. Låt tiden gå. Sedan skola vi ännu en gång talas vid.

Mäster Andreas reste sig och såg öfver den i Rådskällaren församlade mängden. Hans dräkt var mörk och slät, och han hade en vana att allt emellanåt krama den passare af järn, som grensle satt faststungen öfver bältet.

– Knektar, spelmän, handtverkare, – sade han. – Ni ha åhört vårt samspråk och detta vill jag säga eder: Sluta upp med de otillbörliga visorna och löpandet efter kvinnor, ty snart sitta vi på bänken döende och brutna och ångra att vi inte bättre förvaltat vårt lifs timmar. Därför hatar jag sinnligheten att hon är oss till hinders i våra värf och beröfvar oss herremakten öfver egna gärningar. Själf är jag gift, fast jag nu lämnat hustru och barn i hemmet, och finns det bland eder ärliga hjärtan, så låt oss med handslag stifta ett fritt och namnlöst brödraskap, där vi hedra oss självfva med en tadelfri vandel.

Några af dryckeskämparna hade intet annat svar än buller och skratt, men de flesta makade kåsor och kannor åt sidan och samlade sig omkring honom.

– Du är ängslig, – sade de, – att världsliga tankar skola störa dig i arbetet med ditt tilltänkta bildverk, som för visso måtte bli härligt att skåda. Välsignad vare den dag, då vi få hälsa det i vår kyrka. Hvad är det nu som det skall föreställa? Sankt Göran som räddar prinsessan från draken, säger man. Sveriges jungfruliga och fagra rike, som frälsas ur förtryckets klor?

– Så menar Sturen, mina goda män, men jag kan bara snida efter mitt eget sinne.

Bengt Hake sprang upp och slog sina armar om mäster Andreas och kysste honom på båda kinderna.

– I lyktskenet tala ni alla som hycklare, – sade han, – men litet tror jag på edra hjärtans renhet i mörkret. Med mäster Andreas är det en annan sak, ty han är genombäfvad af vilja och kraft, och därför måste också hans verk bli mäktigt. Vi skola slå en ring om honom och vakta honom. Hans och min vänskap vill jag hålla i helgd till lifvets yttersta stund. Gif honom ni era bedrägliga dygdelöften. Jag har en präktigare vängåfva, som skall bekräfta mitt förtroende för den mannen. Jag vill gifva honom det vänaste jag äger i världen. Metta, morlillan där hemma, skall stå framför honom, när han snidar jungfruns beläte, så att det måtte bli fagrare än allt annat som han fullbordat under sina långa resor och vandringar.

Alla berömde de Bengt Hake för hans vänlöfte och tryckte mäster Andreas' händer. När sedan efter en stund klockorna ringde i vård, gingo de hvar och en till sitt.

Bengt Hakes gård låg på Käpplingeholmen, och mäster Andreas hade inrättat sin verkstad i den tomma sjöboden nere vid vattnet. Genom gafvelögat flögo sommarens getingar och bin och när han ofvanför ekblocken stod på stegen, kunde han se skeppsmasterna på strömmen och borgens ärgiga koppartak. Bakom honom uppåt landssidan sträckte sig boningshuset i en fyrkant, och fanns där också hvarken buske eller träd, grönskade dock gräset så saftigt och högt och öfverströdt med gula och hvita blommor, att han brukade kalla gården Det återfunna paradiset.

Hvarje morgon satt Bengt Hake i svalgången och inöfvade marscher och danser, och bäst det var måste han tvärtystna för att stryka det ljusa håret tillbaka ur ansiktet. Ibland ljöd också Mettas stämma. När hon ville kalla någon af tjänarna, gick hon nämligen aldrig att uppsöka dem utan stannade och ropade hvar helst hon befann sig. Då hon nu skulle vara den förebild, efter hvilken mäster Andreas snidade prinsessans beläte, hände det stundom just när hon låg på knä nere i sjöboden med manteln öfver axeln och händerna knäppta, att hon helt plötsligt begynte ropa än på den ena tjänaren, än på den andra. Häråt hade åskådarna mycket roligt, som alltid i stort antal stodo utefter väggarna för att följa arbetets gång och kanske äfven för att se på Metta, morlillan. Någon gång infunno sig till och med flera höga herrar, och för alla berättade mäster Andreas om hur han aldrig kunde tröttna på Metta utan hvar dag kände sig lika nyfiken som inför en främmande. Ibland fattade hon oförmodadt tycke för en eller annan maträtt, och under hela veckan bjöds sedan ingen annan spis i gården ända till dess rätten med ens försvann lika hastigt för att aldrig återkomma. En tid kunde hon dag efter dag sitta hos sin man och sjunga i takt med hans spel, och då hopsatte de visor om kärleken, som var hjärtats ljufliga ro; men hvad det led kunde ingen bön längre förmå henne att taga en ton. Hela timmar låg hon ibland på knä som prinsessa, och ingenting i världen syntes henne ett lustigare tidsfördrif, men nästa morgon ville hon dansa och sprang ikring som ett yrt barn och visste ingenting förhatligare än att vara stilla. Till allt hvad hon tog sig före gick hon med samma varma och rosiga kinder, eller också kastade hon sig i gräset och tyckte hela lifvet en börda. – Sådan jag är, – sade hon, – sådan vill jag också visa mig utan svek.

För alla hennes egenheter hade mäster Andreas ett ord af förståelse, och Bengt Hake hörde honom med strålande ögon. När mäster Andreas mätte henne med passaren och förklarade, att alla konstnärer voro oskickliga lärlingar gent emot Gud Herren, kände sig Bengt Hake lyckligare och afundsvärdare än någon och gick bort och spelade så att det hven öfver gårdens torftak.

Dock var det egentligen först om natten, då hornlyktan hängde i taket, som mäster Andreas med rätt ifver fattade eggjärn och knif och grep sig an med draken eller den vrede riddaren – men öfver jungfrun kastade han ett mörkt hölje.

Så småningom vande han sig att arbeta natten i ända men om dagen blott en kort stund eller alldeles icke.

Då började Bengt Hake att bli hård och kall mot sin hustru, och vid måltiderna, som förr varit glada, tvistade de om ingenting eller reste sig upp och gingo från hvarandra, så att mäster Andreas blef ensam kvar vid bordet. Kammaren var sig lik med enris och blommor på golfvet och löfruskor i spisen, och på trätallrikarna lågo kusar och kakor, men trefnaden var flugen bort. Äfven i sitt sätt mot mäster Andreas förändrades Bengt Hake och blef otillgänglig och snabb i harm.

– Metta, – sade han en natt, då han låg vaken. – Du är en fager rogdocka, vid hvilken människorna snart ledsna. Tror du ännu på kärleken, Metta? Vet du hvad den är? Den är en cirkel ... en cirkel ... Ja, jag kan inte förklara det där, men du skulle höra mäster. Han hatar kärleken, därför att han fruktar honom. Det är bara stackare som jag, hvilka tillbedja det, som vi måste lyda.

– Om du bara inte alltid läspade, när du säger något, Bengt, så skulle jag försöka att höra på.

Han kastade undan fällen och tog häftigt på sig kläderna samt styrde sina steg till sjöboden. När han kom in, blef han förlägen och tummade på bältet. För att gifva sig något att syssla med hissade han ned hornlyktan och ansade veken.

– Svara mig på en sak, mäster, – sade han. – Hvarför har du kastat ett mörkt hölje öfver jungfrun?

Mäster Andreas låtsades icke höra honom utan högg in på draken så att flisorna stänkte, men då frågan blef upprepad, svarade han:

– För mig är striden mellan riddaren och draken det väsentliga.

– I gyllene rustning och med svärdet höjdt stöter Sankt Göran lansen i draken, och bakom knäböjer den räddade jungfrun. Det är ett ädelt skilderi, mäster, och odjuret, som bland skallar och ben reser sig ur markens dy, gör din knif för hvar natt allt förfärligare och vildare att åse.

– Det fröjdade dig då mer, när jag snidade på jungfrun?

– Hennes bild förstod jag bättre och då förstod jag också bättre dig. Hvarför har du ledsnat på Metta? Nu brinner det ett helvete i dina ögon, och gnistorna flyga öfver till mig och jag kan icke längre vara lycklig och glad.

Mäster Andreas utbytte knifven mot ett stämjärn och en klubba, men knappast slöt han fingrarna om skaftet innan han åter lade verktygen ifrån sig.

– Bengt, du är ett stort barn. Lyssna du litet mindre till mina ord och lef i din kärlek medan den är till.

– Och hur skall den sluta?

– Som den börjat. I lögn och ångest. Började den inte ungefär som en sjukdom, med sömnlöshet och tryck öfver strupen?

– Ungefär så. Och sedan låtsades Metta med ens bli mycket kyrksam ...

– Var hon redan förut öfvad hycklerska?

– Hon? Metta? Självfva uppriktigheten var hon. Men för att kunna träffa mig ...

– Måste hon lära sig att ljuga?

– Åja, däri blef hon ganska färdig.

– Och förde sin mor bakom ljuset?

– Modern var död, men hon hade far och bröder och väninnor ... och så var det också det att hon hade halft gifvit trolöfte till en annan ... Ja, så där är det ju alltid, förstås.

– Och han var en ärans man, inte sant? Ser du, en kärlekshistoria består merendels af tre beståndsdelar: en hederlig människa och två tjufvar. Minns du visan om drottningen och svennen?

Bengt Hake hissade hornlyktan tillbaka upp mot taket och gnolade halfhögt:

– Och konungen var gammal och gammal och grå, men ung gick hans drottning i mantelen den blå.

– Så lyder den, men du kan lika bra sjunga den så här. Det blir i alla fall till sist samma elände:

– Och drottningen var gammal och gammal och grå, men konungen gick lusteligt bland tärnorna de små.

– Och sådant skall kallas stort och narra oss att smälta i tårar?

– Nog är det att gråta åt, mäster. Men ännu tror jag på kärleken, och sviker mig en gång den tron, då vet jag att på mindre än ett år skall mitt hår bli grått och jag skall bli sittande på min bänk med hinnor öfver ögonen och utan att längre kunna skilja mellan sommar och vinter.

Mäster Andreas stod bortvänd utan att arbeta och med armarna hängande utefter kåpan, men Bengt Hake

fortsatte att tala.

– När jag ibland om aftonen har varit hos herr Sture och spelat och så går hemåt och ser öfver vattnet hur det lyser i min gård, då känner jag mig som den rikaste människa, ty allt som jag *vill* äga det äger jag. Kommer jag så hem, kan jag kasta ved i spisen och sätta mig och se på de tomma stolarna kring bordet, i synnerhet på Mettas stol och din, och så inbillar jag mig, att vi sitta där alldeles som vi bruka under måltiderna. Och så begynner jag tala med er om vår lycka och om kärleken och vänskapen, men med löst tunga och fagrare än någonsin annars. Spela på skalmejan vågar jag inte, för då skulle jag väcka Metta och störa dig i ditt trägna arbete, men när jag slutligen känner mig riktigt lycklig till sinnes, går jag ut i svalen och sjunger så sakta att ingen kan höra mig, inte ens Gorius Snickare. Stjärnorna äro inte fler nu på sommaren än att jag kan räkna dem, och medan jag går fram och tillbaka i min ensamhet brukar jag döpa dem med namn efter någon af oss.

Han drog kappan omkring sig.

– God natt, mäster. Jag ser att jag stör dig med mitt tal och att du helst vill bli mig kvitt. Så var det inte förr.

När han hade gått, grep mäster Andreas vattenkrukan från hyllan och drack som en febersjuk. Sedan makade han försiktigt det mörka höljet också öfver riddaren och satte sig på marken att grubbla ända till dess han somnade med ryggen mot bildverkets sockel.

Under de dagar, som nu följde, visade sig Bengt Hake nästan aldrig i gården. En afton, när han i stället att återkomma från danslekarna hos herr Sture stannade på Rådskällaren, vände sig mäster Andreas till Metta, som satt med honom vid kvällsvarden.

– Metta, – sade han. – Vi ha det inte längre lika ljufligt samman. Det har liksom glidit en skugga mellan dig och Bengt. Inte heller mot mig är han som förr. Hvad har då skett?

– Du måtte illa förstå männen, fast du annars tror dig så klok, mäster, – svarade hon med armbågarna på bordet och händerna knäppta under hakan. – Jag är trött, trött, trött! Olycklig den, som vågar trampa på mig!

– Du tänker på Bengt.

– Det gör jag.

Mäster Andreas strök henne med nästan faderlig mildhet öfver hårfästet.

– Se så, Metta. Tala nu uppriktigt. Har jag någonsin förgått mig eller missbrukat din vänskap. Visa att du anser mig värd ditt förtroende.

– Du förstår inte männen, säger jag. Sedan du upphörde att rosa och hylla mig inför hela staden, ser inte Bengt längre något annat än mina fel och brister.

– Vill han då, att vi för hans fåfängas skull alla tre skola rusa rakt mot fördärfvet? Jag höll före, att det var rådligare vända, då marken började brinna.

– När alla kalla mig vän och fager, då kan han inte taga ögonen från mig, då hör jag honom om nätterna gå och sjunga för sig själf om sin kärlekslycka. Nu menar han att jag är en rogdocka, som man snart ledsnar på och sedan kastar åt sidan. Jag kan inte längre känna något godt för den, som intet känner för mig. På kortare stund än jag behöfver för att utsäga det bottenfryser jag i hjärtat för en enda kall blick. Sådan är jag. Han har trampat på mig och nu vill jag trampa på honom.

– Nu förstår jag, att olyckan är kommen.

– Men du förstår inte männen, det säger jag dig ännu en sista gång. Han vill se dig lida af kärlek till hans hustru och för hennes skull slåss i ditt anletes svett med draken.

– En sträng fordran af en äkta man och god vän.

– En vanlig och helt naturlig fordran, borde det kanske snarare heta. Hvad värde har det rof, som ingen annan vill äga? På detta kommer hans och mitt lif att ramla.

– Och hans och min vänskap ... Vid Gud, den är uppriktig. Den kommer då att springa sönder därför att jag af heder i tid slutade att stirra mig blind på ditt unga anlete.

– Tyst, tyst, om du inte vill mig illa, så tala inte så hårdt, mäster. Jag tyckte, att jag hörde någon gå därute i gräset.

– Det var väl Gorius Snickare.

– Vakta dig för den mannen. Mången har för hans tungas skull fått bära stadens stenar eller sluta i galgen.

– Hvilken förunderlig lök i kärlekens månskensträdgård den Gorius Snickare! Men också bland kärlekens apostlar eller ransakare måste det väl finnas en Judas. Var glad, om det inte finns tretton ... Hur ser han då ut för världen, den allvetande varelsen?

– Han lär ha små bruna ögon ... men det är just inga, som vidgå att de sett honom.

– Fruktade jag bara honom hälften så mycket som mitt eget samvete. Bengt är min vän.

– En gång, då du satt i tankar hörde han dig mumla något om att skönhet förgår men ett rent hjärta består. Från den stunden ringaktar han dig och tviflar på din smak och dina förståndsgåfvor.

– Det är alltså dygdens belöning! Och om vi bedraga honom?

– Då sticker han ned oss.

Mäster Andreas gick bort och satte sig på kubben framför löfruskorna i spisen som hade de varit en flammande brasa.

– Är det så den låter, den gamla, af människorna så högt beundrade sagan om mannen, hustrun och tillbedjaren? Metta! Den, som en gång kommit med i den sagan, han har råkat in i labyrinten, där det inte finns någon utgång. Jo, det finns en utgång, en bakport, och det är att hastigt packa sina tillhörigheter i säcken och gå.

– Och ditt bildverk?

– Nej, det finns aldrig någon utgång ur den labyrinten – så framt man inte är född inbrottstjuf med naturliga anlag för att krypa genom fönster. Flera gånger under mina växlingsrika vandringar har jag lagt märke till den saken, att ficktjufvar och falskspelare äro utsökta konstnärer i kärlekens äfventyr. Den, som inte kan bedraga lika lugnt som han tömmer ett glas vatten, han reder sig slätt i sådana förvecklingar. Hvad tror du de äro, de unga riddare, som komma hit för att kläda väggarna under vårt arbete och nicka åt dig, när Bengt Hake vänder ryggen till? De äro ficktjufvar, som blifvit för rika att behöfva stjäla pengar ... Så följer mig då alltid samma öde!

– Alltid? Har du då redan ofta förr råkat in i den labyrinten, du vår store mäster Andreas, som predikar så väldigt mot sinnlighetens flärd och synd?

– Jag är som de äro alla, alla!

– Kanske har du också lärt dig att göra inbrott och krypa genom fönster. Som hycklare kom du till oss. Nu faller manteln.

– Är jag hycklare därför att jag öppet hatar en makt, som väl besjälar mitt öga med förmågan att urskilja hvad skönt är, men som rycker mig bort från mitt lifs uppgifter för att knuffa ned mig bland bedragare! Men lyssna inte du till mina ord. De komma från en människa, som har älskat många gånger. En sådan människa är lik en kringvandrande tiggare. *En* gång har han hittat en källa, där vattnet var klarare och friskare än annorstädes och där han en kort stund fick lägga sig ned och hvila ut riktigt godt. Sedan går han och går för att återfinna platsen. Här är den, tänker han, så ofta han böjer sig öfver en ny källa, men hvar gång märker han att vattnet blott är allt ljummare och mer grumladt och till sist förstår han, att till den första källan finns för honom inte längre någon väg.

– Mäster, du talar som en man i själanöd och förtviflan.

– Säg hellre kort och godt: som en *man.*

– Ett hjärta mäktar då bara att lyckligt och fullt älska en enda gång, en enda kort sommarmånad?

– Och när den sommarmånaden är ute, stäng då hjärtat och lef för annat än för kärleken!

– Därhän har du då hunnit?

– Jag! Slå ned mig som ett ogräs!

– Mäster, på draken har du nu snidat länge nog och länge nog på den vrede riddaren. Kom med mig nu och fullborda också jungfrun!

– Det är redan skymning där ute, Metta. Vi måste först tända lyktan och taga den med oss.

– Mörksens gärningar sky ljuset.

– Kasta åtminstone kappan öfver dig, Metta, ty det blåser kallt från sjön.

– Jag skall draga kappan öfver hufvudet och ansiktet, ifall vi skulle möta någon. Och drag du af dig skorna. Om tjufvar öfverraskas, måste de kunna springa tyst.

– Förbannade vare vi båda, du och jag!

De gingo ut i halfmörkret, men icke hand i hand. Mellan dem var ett bredt tomrum, och från sjön blåste en kall vind.

*

Bengt Hake kom först hem nästa förmiddag men i ett stort följe af Sturens alla spelmän med hustrur och döttrar. Han var sömnögd och utvakad, men när han förde dem ned till sjöboden och fann att mäster Andreas åter arbetade på jungfruns beläte och nu hade flyttat det mörka höljet, så att det täckte draken och riddaren, ilade ett glitter öfver hans ögon. Han gick långsamt ett hvarf rundt bilden och pröfvade att bibehålla sin likgiltiga uppsyn, men när han skulle begynna det andra hvarfvet vände han på klacken och hviskade:

– Guds frid, kära mäster. Det var godt att vi härom natten talades vid uppriktigt och som såta vänner, ty nu märker jag att du återfått den rätta arbetsglädjen.

Färg lades redan på jungfruns ansikte och guld på kronan, och det gick ett sorl bland åskådarna, ty aldrig hade de ännu i Sveriges land sett ett härligare verk och aldrig något vänare och kyskare.

Bengt Hake gick upp till boningshuset för att kalla på Metta, men hon hade sofvit långt in på ljusa morgonen och satt uppe i svalgången, gråblek och med håret ännu okammadt. Utan att se på honom gräfde hon med nageln i de väderstungna trästockarna, men han reste sig på tåspetsarna så högt han kunde och klappade henne på handen.

– Du skall inte vara gramse på mig, allra käraste hjärta, fast väl har jag någon tid varit tung och underlig till sinnes utan att själf veta hvarför. Låt nu allt vara godt igen och kom ned och stå som förebild. Jungfruns beläte är du lifs lefvande, och jag är stolt och säll, att det är du, men allra gladast är jag i medvetandet att det är mäster Andreas' redliga händer som förfärdigat detta verk, ty jag älskar honom som vore han på en gång min fader och min broder.

Då Metta förblef sittande, grep han hennes hand och fortsatte att tala.

– Gör dig i ordning, Metta, och tag på dig dina söndagskläder och halsband. Och säg till tjänarna att de lyfta ut bordet och bänkarna i gräset och duka för våra gäster, för nu skola vi hedra mäster. Mellan oss två skall han sitta.

– Kunde jag bara en enda dag till i lifvet bli så lycklig som jag var den gången, då jag flyttade här in i gården!

– Du har nu en af dina mulna stunder, Metta, ty du är dig aldrig lik utan skiftar som en ädelsten, men skifta därför ännu en gång och låt ljuset spela.

– Däri har du rätt, – sade hon och sprang upp. – Jag är mig aldrig lik, och nu vill jag vara glad, glad, glad ...

Allt hvad hon hade ypperst letade hon fram ur kistor och skåp och när hon stod färdigklädd i hela sin ståt, kom Bengt och häktade halsbandet och kysste henne.

Hon dansade på foten, när han ledde henne utför trappan, och ute på gårdsplanen hjälpte hon tjänarna att ordna bordet och bänkarna och lade en krans af blommor kring hvar trätallrik. Sedan gick hon själf och hämtade alla gästerna och mäster Andreas satte hon bredvid sig. När hon bjöd honom ur kannan, smittades han af hennes yra så att han steg upp på bänken, och med bägaren tryckt mot hjärtat talade han om det återfunna paradiset och om solvägen, som dallrade i vattnet mellan de lübska köpmansskeppen. Han fick lust att gäckas med faran på samma vis som en kringvandrande skälm, hvilken stannar under galgen och slår knut på strecket.

– Det är bara något som fattas.

Spelmännen blefvo nyfikna och ryckte honom i ärmen.

– Och hvad är det, mäster?

– Gorius Snickare.

– Ha ha ha! Det vore just en skön pärla i länken.

– Ni skulle ha tagit honom med er, så att dagsljuset en gång fått sticka honom i ögonen. Och så skulle jag väl ha visat honom hur man snidar en jungfrus beläte.

– Akta dig, mäster. Den mannen är farlig. Honom behöfver ingen bjuda. Redan innan kvällen vet han ändå

på spiken hur många tallrikar som stått på bordet.

Under det att mäster skämtade med folket, ledde Bengt Hake sin häst ur stallet och munderade honom i silfverbeslaget betsel och täcke med långa tageltofsar. Därefter lyfte han en af småsvennerna på hästryggen och satte barnet en stor trumpet i handen. Grinden slog han upp på vid gafvel och gaf springaren ett slag på länden, så att djuret fnysande reste sig på bakbenen.

– Så där, min pilt. Stöt nu tappert i hornet och galoppera raka vägen till herr Sture. Säg honom att du kommer som sändebud från den vidtfrejdade mäster Andreas. Bringa honom det glada löftet att redan i morgon på vårfrudagen skall det verk, som han beställt och rikeligen gäldat, stå färdigt att uppsättas i stadskyrkan. Men er, vänner och bröder, – hornet smattrade och han vände sig till sina gäster – er uppmanar jag för det första som goda spelmän att enligt vedertagen sed dricka för vällofliga ämbetet ...

– Att dricka för vällofliga ämbetet, – eftersade de och stötte med bägarna.

– Och sedan att dricka för mäster Andreas och hans snart fullbordade verk. Det kommer en tid, då Metta grånad och gammal sitter vid spiselelden och kardar ull. Hvar gång jag då träder i vår kyrka, skall jag återse min ungdoms brud, den enda kvinna, som jag någonsin älskat af hjärtat. Där skall hon ligga på knä med händerna knäppta alldeles som fordom och lika fager och trogen som guld.

– Lika fager och trogen som guld, – eftersade gästerna.

Då reste sig Metta.

– Och nu vill också jag tacka dig, mäster. Låt mig kyssa din hand.

Han sprang ned från bänken och tog ett par steg tillbaka. Underläppen darrade, och han märkte icke att han höll bägaren omvänd, så att vinet rann ut öfver skon.

– Inte så, Metta!

Det var allt hvad han hittade till svar, ty han hade tappat makten öfver sig själf sedan han icke längre kunde skratta.

– Det rycker i hans ansikte, – hviskade gästerna. – Han är otålig att få komma till arbetet.

När de en stund hade tagit för sig af anrättningarna, vandrade de i spridda grupper snart åter ned till sjöboden, många ännu med de rödmålade kåsorna hängande om halsen som ok. De kunde icke tänka på annat än bildverket. Höljet drogo de undan från draken, och när de sågo de afgnagda skallarna och kotorna under hans klor, talade de allvarliga ord om synden och döden.

Mäster Andreas fördelade sina åskådare i olika arbetslag, som fingo hjälpa honom att måla vilddjuret och marken, men ingen annan än han själf fick vidröra riddaren och jungfrun. Öfverst stod han på stegen med sina färger och sitt guld, och nedanför honom knäböjde Metta i sin blå mantel med håret utslaget.

– Rosengård och Liljevård! – hviskade Bengt Hake till mäster Andreas och pekade på hennes kinder, hvilka voro skära som äppelblomst.

Då mäster Andreas ingenting svarade, gick han upp till honom på stegen.

– Ännu har du inte förgyllt det öfversta bladverket på jungfruns krona. Lämna det åt mig, så att jag i tacksamhet för allt hvad hon mig varit har själf får kröna hennes oskyldiga hufvud!

Mäster Andreas rynkade pannan, och han var nu så blek att han kände en kyla öfver ansiktet och fruktade att

falla. Han lade sin hand på hans hufvud och försökte att trycka ned honom.

– Du får inte, Bengt Hake.

Gästerna lämnade sitt arbete och störtade till från alla sidor och ropade och talade om hvarandra.

– Hvarför får han inte? Ödmjuka dig, mäster! Om någon är värdig att kröna Mettas väna beläte, må det väl vara den, åt hvilken hon skänkt sitt unga lif i tukt och tro.

Andra sade:

– Du är trött, mäster, och skall stiga ned och låta kärleksfulla händer fästa det smycket på jungfruns hår till alla tider. Här utföra vi ett verk till människors uppbyggelse och Guds ära.

Mäster Andreas tryckte allt hårdare med sin hand, men Bengt Hake såg upp mot honom, och hans röst blef trygg och bestämd.

– Nej, inte jag ensam, inte jag ensam! Gemensamt skola vi fästa det smycket, mäster och jag, de två redliga vännerna utan svek. När Metta och jag multna i vår glömda grift och män och hustrur stå samlade på gången i kyrkan, då skall den guldkronan tindra under dammet. Och då skola männen säga till sina hustrur: Sen I? Det är den rena och trogna kärlekens krona!

– Bed mig om hvad helst du vill, – mumlade mäster Andreas, – blott aldrig om detta.

Men gästerna släppte sina verktyg och sorlade allt häftigare och högre.

– Vi trodde dig en man med hjärta, mäster. Nu talar du med högmodets tunga. Eller är Bengt Hake inte längre din vän? Det går nog underliga rykten i staden.

– Rykten?

Mäster Andreas pröfvade ännu en gång att skratta, trotsigt och högdraget, men läpparna lydde honom icke. Då lyfte Bengt Hake bort hans hand från sin hjässa och steg upp bredvid honom på stegens öfversta pinnar.

– Du förstår ej yrket och kan ej förgylla en krona, – sade mäster Andreas.

– Så får du lära mig.

Gästerna fortsatte att ropa.

– Så får du lära honom din konst, mäster.

– Och om han förfuskar mitt verk?

– Kärleksfulla händer ödelägga inte ett storverk.

– Är det då han eller är det jag, som har att här bestämma?

– Det är vi, ty i vår kyrka skall ditt skilderi uppställas. Det är vi som ha mottagit dig med gästfria hem och öppna armar.

– Det ha ni gjort för mitt namns och min skicklighets skull.

– All heder åt din skicklighet, men nu vilja vi också helga ditt verk i anda.

– Och är då den andan den rätta?

– Hvad menar du själf?

– Låt oss sluta med arbetet för i dag.

– Och pilten, som nyss red åstad till Sturen med det budskapet att redan i morgon bilden kan få afhämtas! Skicka du den herren ett falskt löfte och du skall se att han kan svara.

De ställde sig i ring omkring bildverket.

Då begynte mäster Andreas att undervisa Bengt Hake, och med hvar sin hand lade de samtidigt guldet på kronan, men mäster Andreas darrade, så att han själf blef den oskickligaste och måste göra om sitt eget arbete. När Metta då såg upp, kastade hon de knäppta händerna bakom sin nacke och ropade:

– Så solen skiner på den guldkronan, så solen skiner!

Mäster Andreas vågade icke möta hennes blick, men han gned sakta med en silkesduk på de förgyllda löfspetsarna hela den långa stunden ända till dess Bengt Hake blef färdig.

– Hon har rätt, – sorlade gästerna. – Så solen skiner på den guldkronan, så solen skiner!

Bengt Hake lade armen om mästers lif och hjälpte honom långsamt ned utför stegen.

– Ditt verk är fullbragt!

Mäster Andreas sjönk tungt ned på ett af de obegagnade ekblocken. Den lilla träklubba, som han hade brukat som verktyg, tog han upp från marken och lade i sitt knä.

– Verket är fullbragt, – sade han. – Gån hem, godt folk, och låt mig bli sittande i ensamhet.

*

Vårfrudagen kom strålande. Dragen af sex små lurfviga hästar, fördes Sankt Göran och draken till stadskyrkan. Klockorna ringde, och främst gick Bengt Hake med sina skallmejblåsare och bombare. Hillebarder och stormhattar blänkte isgrå i slamrande led på båda sidor om vagnen, och bakefter följde höga herrar och riddare som hade de ledsagat en nyvald förste. När hjulen dundrade på den norra brons träplankor, satt Sturen i slottsfönstret, och han ropade ned till menigheten:

– Minnens I Brunkeberg, svenske män? Minnens I hur vi sjöngo Sankt Görans visa?

Då blef där ett sådant gny, att det hördes långt ut på malmarna, och när småsvennerna, som ledde hästarna, vände sig om och sågo hän emot Sankt Klara kloster, tyckte de sig ännu se dammolnen hvirfla kring de stupade danska riddarna. De mindes det ögonblick då herr Knut Posse ryckte till sig Danebrogs baner och med spetsen nedåt stötte det så hårdt mot marken att stången brast, medan han trampade på det hvita korset. Ju mer de tänkte på den långa drabbningen, dess stoltare förde de nu sina hästar, men när barnen, som sutto på broräcket, fingo syn på drakens uppspärrade och blodiga gap, förskräcktes de och begynte snyfta och springa.

– Hvar är mäster Andreas? – frågade knektarna och folket. – Hvar är han att vi bakom bilden få bära honom på våra händer in i kyrkan?

När bilden hade blifvit uppsatt på sitt rum vid sidan om Sankt Görans altare, fylldes snart hela kyrkan af beundrande åskådare som kommo och gingo. Där rådde samma trängsel ända till aftonen. Lamporna förmådde slutligen ej längre hålla mörkret tillbaka från hvalfven, och ljusen för de dödas själar sutto

halfbrända i järnstaken vid dörren, men ännu glindrade genom skymningen Sankt Görans gyllene rustning och jungfruns krona. Nunnor, gråmunkar och svartbröder kommo i långa rader, knäböjde och korsade sig, men där stodo också bönder, som till nästa dags marknad redan åkt upp med sina lass på torget, och skinnklädda dalamän släpade sina träskor öfver grafhällarna. Stadsborna, som voro trygga och kände sig hemma i eget hus, gingo ända fram till altaret och hviskade sins emellan, att den kyska jungfrun var en bild af unga mor Metta. De kunde godt känna igen hennes hår och den vackra rundningen öfver pannan.

– Hvar är mäster Andreas? – sade de. – För visso är han en ödmjuk man, som hellre håller sig undan i blygsamhet än låter sig hyllas på sin äredag.

När kvällssången var sjungen i Sankt Klara, steg Bengt Hake in i sjöboden. Det var ödsligt och tomt därinne sedan bilden hade blifvit bortförd. Spånor och verktyg betäckte marken, Mettas blå mantel låg undankastad i vrån, och utanför svallade strömvattnet.

Mäster Andreas satt på ekblocket vid väggen likt den föregående kvällen, men då Bengt Hake kom honom nära, märkte han, att han blifvit gammal och liksom hoptorkad.

– Gud har hulpit mig till mitt arbetes fullbordan, – sade han, – och nu är hans tålamod ute.

– Det är dina egna krafter, som äro ute, kära mäster. Och på hela dagen har du ingenting förtärt till kroppens uppehälle. Nu vänta dig dina gamla vänner och otaliga nya på rådskällaren.

– Är du ännu min vän, Bengt?

– Och det spörjer du?

– Bättre vore att du aldrig hade mött mig. Vill du mig väl, så tag den här träklubban och slå mig för tinningen, så att jag faller död ned!

– Du är sjuk och vet inte hvad du säger.

– Här är klubban. Tag den, du, och slå till. Om någon må göra det, så är det du, och förlita dig på, att det är en rättfärdig gärning.

– Är det en god handling att dräpa?

– Så kan det understundom kallas, i fall dråparehanden är Guds straffande redskap.

– Mäster, du har ännu mycket att lefva för, skulle det också aldrig mer förunnas dig att utföra ett sådant verk som det du nu gifvit oss.

– Jag har ingenting mer att lefva för om inte för att blygas och ångra ... Men sådant passar mig inte rätt väl. Jag vet inte om jag längre är din vän. Jag tror det knappt. Men om du är min, så gör mig den sista tjänsten och slå till.

– Räck hit klubban!

Bengt Hake tog klubban och kastade den genom dörren långt ut i vattnet.

– Vid helge Erik! önskar du nu sitta här i fred med dina tankar, så fortsätt den leken bäst du gitter.

Mäster Andreas sprang upp och gick efter honom ända till dörren och där höll han honom tillbaka.

– Du får inte lämna mig så brådt. I din gård vill jag inte vara ensam en hel natt.

– Har du nu också blifvit rädd för mörkret?

– Inte för mörkret men för mörkrets gärningar.

– Jag förstår ingenting af allt detta, men har du några kvarnstenar på hjärtat, så skaka åtminstone af dem för i natt. Tag nu min arm och kom! Rätteligen borde jag kanske föra dig till ett helgeandshus, men det är min tro, att får du dig ett par remmare blankt vin och ett godt skratt, så blir du åter människa.

– Ja, Bengt, får jag mig ett godt skratt, då blir jag åter människa.

De gingo ut i mörkret, och arm i arm trefvade de sig fram öfver det våta gräset, men när de kommo i grinden, stannade mäster Andreas.

– Hörde du ingenting?

– Hvad skulle jag höra.

– Det frasade uppe i svalgången som när man släpar ett stycke tyg.

– Det var väl Metta, som ville se efter om jag lyckades få dig med mig ut bland vännerna.

– Och om jag inte hade följt dig?

– Då visste hon, att jag hade gått ensam.

– Låt oss skynda på.

– Och nyss stannade du!

De gingo vidare framåt mellan gårdarna, af hvilka många voro nedbrända och öfvergifna sedan den sista fejden. På en tomt, där aska och kol knastrade under skosulorna, hade några tiggare och spetälska tändt en eld i den ännu kvarstående tegelspisen. En man med krycka och träben berättade för dem hur han just på samma rum varit med om att nedmylla stupade danska riddare, och då de båda okända nattvandrarna gåfvo honom en allmosa, tackade han dem och bad dem att vid framkomsten till staden icke underlåta att bese det präktiga skilderi, som till en åminnelse af segern nyss blifvit uppställdt i kyrkan.

Marken var styckevis så sank, att de måste leta sig fram på stockar och stenar, och den strida strömmen till vänster om stigen och spångarna stänkte på deras kläder. I Norreport granskade väktarna dem noga vid lyktan, innan de fingo passera, men i staden förmärktes att det var högtidsdag, ty folket var ännu uppe och fotsteg och tyska ord genljödo i de backiga gränderna. Med bloss och handlyktor kommo söndagsklädda köpmän och deras hustrur från gillesstugorna, och skyltarna hängde björklöfskransade.

Ett gladt välkomstrop mötte mäster Andreas, och snart gick han omringad af otåliga vänner, som längtade att föra honom till Rådskällaren, men han hälsade frånvarande. De började undra om han icke kände igen dem, och åter lade de märke till att hans beslöjade ögon sågo bakåt rätt in i hufvudet i stället för på den, med hvilken han talade. När de hade hunnit till kyrkan, blefvo de stående, och Bengt Hake pekade på en liten rödaktig gnista, som lyste genom fönstret.

– Betrakta den gnistan, mäster! Det är du som har tändt den. Det är Sankt Görans svärdfäste, som lyser i skenet från den eviga lampan. Ännu i mörkret kämpar han mot draken, mot den sinnlighetens synd, som du hatar.

Mäster Andreas släppte hans arm och ritade med foten på stenarna som sökte han lösningen till en gammal gåta.

– Hata det sinnliga! – sade han. – Det är som att säga: jag hatar luften, jag hatar vattnet, jag hatar mitt eget öga. Hvad båtar då hatet? Det är ett ord i vrede och intet mer. Har jag då farit vill ... Skall Sankt Göran kasta sitt vapen ... Är det den evige gudens eld, som flämtar också mellan drakens käftar?

– Han har arbetat öfver höfvan och segnar till marken, om vi inte snabbt få honom med oss! – hviskade Bengt Hake till de andra.

De vågade dock icke gripa fatt i honom, och han talade sökande och långsamt.

– I dunkel har jag gått och gåtor och dunkel voro mina ord. Hata kärleken ... Det är bedrägeriet i kärleken som jag hatar. Det är den ljugande och smygande tjufnaden, som inte tål dagsljus. Först kommer den som en liten hal och slemmig ödla ... Bengt, Bengt, stig litet närmre! Ser du där borta? Ser du ... där i kröken vid det grå huset ...

– Visst ser jag, mäster. Det är ju bara en knekt, som håller på att klättra in genom fönstret till sin käresta ... Jag kan till och med säga dig hvad han heter.

– Nå ... han heter?

– Förr var han bara simpel bonde och kallades Starke Björn. Men vid Brunkeberg gick han framför Sturens häst. En karlakarl var han att slåss, du, så säg intet ondt om honom.

– Och lika ärlig och trogen som tapper?

– Det kan du lita på. Vi äro ett folk af heder.

– Men gäller det kärlek, då bestjäla bröder sina bröder, systrar sina systrar, vänner sina vänner och då göra era hjältar inbrott och krypa genom fönster.

– Porten lär väl vara riglad.

– Så borde han vara man att gå förbi.

– Lätt sagdt.

– Så kan han åtminstone slå sönder rutan, så att det klingar och hörs ... Först kommer tjufnadens ödla liten och rädd och man har roligt åt hennes kvicka slingringar, men hon växer och växer och får vingar och klor, och hennes etter sätter fläckar på den blankaste rustning. Hon blir draken, som reser sig ur jordens smuts för att sönderslita och förstöra, och till sist ligga där kring henne de afgnagda benranglen af varelser, som en gång voro ljusets barn ...

Ett häftigt ropande hördes nu från Stortorget, och nattväktarna begynte springa. Mäster Andreas såg sig kring som hade han först nu på allvar hunnit fatta att så många af vännerna redan kommit honom till mötes. Han vinkade åt de bortersta att icke bli efter och gick med snabba steg brinken framåt. Där var fullt af stånd och korgar och frånspända hästar, som makligt åto af hafren på vagnsbotten, men han röjde sig väg och steg öfver säckarna, som lågo på gatan.

Framför ingången till Rådskällaren hade nattväktarna gripit en trasigt klädd tiggare och tryckte honom mot pelaren, som bar upp burspråket. Han darrade i alla sina lemmar och stammade några slöa ord medan han vred sig åt sidorna för att göra sig fri.

– Hvad har den stackaren förbrutit? – frågade mäster Andreas med en åtbörd, som visade att han tänkte hjälpa honom.

– Det kommer dig intet vid, – svarade nattväktarna, – fast vi nog känna igen, att du är själfva mäster Andreas.

– Släpp karlen eller säg hvad han gjort!

– Han har stulit.

– Hvad har han då stulit? Andras lycka och andras heder?

– Han bröt sig in i ett af marknadsstånden.

– Och hvarför?

– Han säger, att han har gått hungrig i tre dagar och det fanns bakverk i ståndet ... Men han skulle inte ha varit så het på fingret, och inte bändit och brutit så häftigt, för bäst det var brakade luckan sönder och stalp i stenarna så det hördes öfver hela torget ...

– Och sådana tjufvar sätta ni i tornet ... Släpp honom!

Då sträckte sig en hand ur folkträngseln och pekade på mäster Andreas, och en röst ropade:

– Tjuf själf, du mäster, som bedragit din bästa vän med hans hustru!

Mäster Andreas tog ett så häftigt steg baklänges att hättan gled honom af hufvudet.

– Hvem vågar föra sådant tal ... Må han komma fram!

– Han är redan borta, – svarade väktarna.

– Hvem var han, frågar jag.

– Det var Gorius Snickare!

– Gorius Snickare ...

– Var inte så stram, du mäster, för vi nattväktare ha nog reda på hur det går till där borta i gården, när du och unga mor Metta äro på egen hand ... Det vet hela staden, bara inte Bengt Hake själf ... Så är det ju alltid.

Bengt Hake stötte upp dörren till källarsalen, så att ljusskenet från taklyktorna och stakarna klart föll på mäster Andreas.

– Säg, att det är förtal, mäster. Säg det lugnt och bestämdt och det finns ingen, som inte skall tro dig!

– Säg det! – ropade spelmännen och knektarna från salen. – Du är en god man utan svek. Du har gjort oss bättre och varit som en försyn för oss alla. Vi tro ditt ord.

Bengt Hake sträckte sig mot honom som för att slå sina armar om hans hals.

– Säg det ... lugnt och bestämdt!

Mäster Andreas sänkte hufvudet och vände det bort från ljuset.

Då blef det alldeles stilla.

Den ene nattväktaren höll örat nästan invid hans mun och hörde hur han mumlade sakta och brådskande hastigt som man läser upp en bön:

– Helge Sankt Göran! Är din kärlek icke större till den väna jungfrun än att du vill blifva tjuf, stick då svärdet i gördeln och drag din färde, men närer ditt hjärta allvar, rid då med öppen hjälm inför all världen till strids mot ödlan, som växer till drake!

Nattväktarna förstodo honom icke och skakade på hufvudet, men han hade redan stigit upp på tröskeln och ropade inåt salen:

– Tag hit vapen ... ett åt Bengt och ett åt mig. Det är det enda, som nu står oss åter.

– Två människors jordelif har du ödelagt! – svarade Bengt Hake kvidande, och utan att vänta stötte han honom flera gånger i bröstet med sin daggert.

Lutad mot dörrposten tryckte mäster Andreas handen öfver sitt banesår, och blodet sipprade fram mellan fingrarna.

– Det är nu ute med mig och målet sviker mig ... Nedkalla inte fasa och hat öfver mitt minne som öfver en stor missdådares. Det vore allt för mycken heder och därtill var jag alltför lik er själfva ... Men träda ni i er kyrka och skåda mitt verk, bed om kraft att föra riddarens blanka svärd!

Han föll tungt till golfvet och blef liggande, ty ingen af de närvarande ville stödja hans hufvud eller vidröra honom.

Till väktarna sade de:

– En tjuf har blifvit nedstucken ... Det tillkommer er att skaffa bort hans döda kropp.

BRÖDERNA

DET var en gång två bröder, som voro så fattiga, att när de från hemmet vandrade ut i världen, hade de tillsammans bara en kappa. Mil efter mil gingo de till fots den långa vägen till Uppsala med ränslar och käppar. När de kommo så nära staden, att de sågo slottet och domkyrkans torn, var det afton, och på himmelen skockade de första höststormarna sina vilda skyar. Då kröpo de samman under kappan med klara öppna barnaögon och fulla af väntan på allt det nya, som de skulle komma att upplefva, men icke glada till sinnes utan ängslade och beklämda. Ju närmare de kommo, dess ödsligare blef kvällen och när de sågo sin ensamhet på heden, tyckte de, att de liknade Kain och Abel, åkermannen och herden, som gingo bort att tända sina offer.

– Ingen af oss skall slå den andre ihjäl, – sade den äldste brodern, som hette Fabian. – Hade Kain bara inte tröttnat att hämta bränsle, skulle nog också hans offerrök till sist börjat stiga. Så brukade far lägga ut det textstället.

Fabian var lång och smalaxlad och hans ansikte föreföll hoptorkadt och gammalt bredvid den yngre broderns krushåriga hufvud. Den yngre brodern hette Erik, och fast det låg en tyngd af oro öfver bröstet, blef han allt emellanåt hungrig bäst han gick och måste leta fram ett äpple ur ränseln. Eller också fann han på att stanna och taga af sig mössan och buga för den främmande staden.

Men när de kommo i tullen och klockorna stämde upp till aftonsång, blef han ganska allvarlig. De vågade nu heller icke längre gå under samma kappa, utan hon blef noga och omsorgsfullt hoprullad och Fabian lade henne öfver axeln. Sedan gingo de framåt mellan alla de svartklädda människorna och de många fönstren, där ljusen började tändas, och efter några blyga förfrågningar kommo de slutligen till det envåningshus, där

de skulle bo i vindskammaren.

Det var ett både trångt och kallt rum, men för dem syntes det ganska präktigt, och arbetet upptog snart alla deras tankar. Redan efter några veckor domnade den första oron och deras enda bekymmer var den ständiga penningebristen, som de dock sökte fylla genom att gå omkring och undervisa. Så begynte de då att bygga sina altaren och tända sina offer.

Tapeterna voro grå och hvita. På hvar våd rundt hela rummet syntes förstammen af ett skepp, där den hjälmprydde Paris omfamnade sin Helena, men på ett ställe voro våderna så sammanfogade, att Paris kysste en annan Paris i nacken och hade fyra fötter. Midt på golfvet stod ett gammalt slagbord. Vid ena klaffen satt Fabian långt in på nätterna med sina papper och böcker, men vid den andra halflåg Erik i en gungstol.

– Svara mig på en sak, bror Fabian, – sade Erik en afton, när de hade tändt lampan och skärmens med en knappnål uppstungna stjärnkarta strålade i hela sin prakt. – Tror du, att det finns ett okändt sinne, som skulle kunna kallas allmedvetande? När jag läser något, förefaller det mig nästan jämt som visste jag redan förut ungefär alltsamman, som står i boken. Det är egentligen bara årtalen och benämningarna, som jag behöfver lära mig. Det är bra sällan jag tänker: nå det här var då ändtligen något riktigt nytt. Tror du inte att jag vet hvad som står hos Propertius, fast jag aldrig läst'et? Ibland när vi knappt ha en riksdaler till middagen, kommer det för mig, att jag lättast skulle förtjäna mitt uppehälle om jag helt enkelt satte mig ned och skrefve ihop något slags encyklopedi om allt som skett och tänkts i världen. Men så slår jag bort den funderingen med en annan, som låter så här: hvad skulle det tjäna till att för tiotusende gången skrifva upp något, som vi ändå veta förut ... Har du aldrig själf känt något åt det hållet?

– Tyvärr inte. Jag får nog släpa mitt lass i backen jag, men i stället för att läsa sitter du hela dagen och tittar genom fönstret, och så slår du ihop boken och säger, att du kan alltsamman.

– Men det är sant. Tag och förhör mig! Det gjorde du förr, bror Fabian. Tänk du, om kunskapen, ja, låt oss säga lärdomen så småningom århundrade efter århundrade kan öfvergå till medfödda hågkomster, med andra ord, till instinkter, så att slutligen barnet i vaggan besitter ungefär lika mycket vetande som nu en af våra professorer på sin sotsäng ... låt vara dunklare och till en början blott och bart som ett outveckladt frö. Jag tror det fullt och fast. Jag ser ingen annan förklaring.

Fabian gick bort och drog ned rullgardinen, stoppade snuggan full med billig tobak och bolmade, så att hans ögon tårades.

– Det där är högfärd. Hvilka åsikter hyste Themistokles om anföraren Eurybiades' hustru och systerdöttrar? Vet du det? Nej! Ergo har du orätt. Sätt dig och läs!

Som äldre bror hade Fabian blifvit van att icke motsägas, allra minst när han lade en smula torr skärpa i rösten, och, sedan han skrufvat upp lampan, så att hon lyste med full låga, tog han sin bok och begynte gå af och an i den tunga tobaksröken utan att vidare spilla tid på något meningsbyte. Den grofva lifrockens skört fladdrade om hans smala höfter, och han följde med fingret utefter raderna, som han i början uppläste mumlande men slutligen högt och nästan predikande. Under tiden slog Erik ihop sin egen bok samt lade sig rak lång på sängen med händerna under nacken och hörde på.

På det sättet gick den kvällen och mången annan kväll, och vintern skakade sin snö öfver gator och tak. Ända fram mot morgonen lyste på rullgardinen klipporna och alpstugan, och kringströfvande studenter skickade ibland en snöboll mot rutan, men när då ett förargadt ansikte tittade ut i mörkret, var det alltid Fabians, och det hände ofta att han satt ensam. Till sist började det åter plaska i rännorna, och snögubben på grannens gård tappade sina kologon och tårarna droppade på hans kinder och urgräfde dem alldeles som en dödskalles. Grannens barn tyckte, att gubben hade tjänat ut och slogo sönder honom i små stycken, som

smälte på marken, ty nu var våren kommen.

Fabian steg nu tidigt upp och företog långa vandringar utanför staden för att se grönskan spira men allra mest för att repetera tyst för sig själf. Därför ville han också helst vara utan sällskap.

En vacker majnatt hade Erik glömt sig kvar ute med kamraterna, och när han vid sextiden på morgonen styrde sina steg hemåt, kände han sig ganska orolig och förlägen vid tanken på brodern. Flera gånger gick han förbi den svarttjärade inkörsporten utan att öppna, men bäst det var hörde han, att någon närmade sig innanför på gården. Han misstog sig icke, det var Fabian.

Blodröd i pannan tog Erik ett par raska språng åt sidan, så att han doldes bakom husknuten. Till sin förundran hörde han, att Fabian gick tvärs öfver gatan och sakta knackade på en ruta.

Erik blef nyfiken och sträckte sig framåt och då såg han, att en hand hastigt stack upp mellan fönstret och rullgardinen och gjorde några tecken samt därefter lika brådskande drogs tillbaka. Fabian stod kvar och väntade, och tiden blef lång nog och vårvinden hven så isande, att han måste slå upp rockkragen, men slutligen kom en flicka ut ur huset med en korg och följde honom gatan bortåt. De togo hvarandra icke i hand eller under armen och hon bar inga handskar.

Då de hade försvunnit utåt landet, gick Erik med fasta steg till porten, och när han hade öppnat den, slängde han den i lås bakom sig med en skräll, som kom stockarna att skaka och spindlarna att yrvakna springa rundt på sina dammiga väfvar i taket. När han kom in på vindsrummet, märkte han, att brodern varit uppe längre än vanligt, ty tobaksröken stod som ett tätt moln från golf till tak. Han tyckte sig till och med förstå, att Fabian hade arbetat hela natten, ty böckerna lågo uppslagna, sängen stod orörd och lysoljan var utbrunnen i lampan. Han slog upp fönstret för att få luft.

– Storebror, – sade han helt högt, – förr hade jag väntat att få höra stenarna sjunga än upplefva detta.

Han försökte skratta, men det lyckades honom alldeles icke. Från nu behöfde han sannerligen icke sitta och vända på bokpärmarna och höra förmaningar utan kunde göra hvad helst han gitte, men den vissheten beredde honom ingen tillfredsställelse. Tvärtom kände han sig olyckligt ensam och öfvergifven vid tanken att ej längre äga någon, till hvilken han kunde se upp med ogrumlad aktning. En hård hand hade väckt honom ur hans vackraste dröm. Där ute kvittrade det och glittrade, mjölkkärrorna dundrade som vapenslammer, luckorna smällde, och tiggarungarna bjödo ut gullvifvor, men han vände sig inåt rummet.

På förmiddagen hemkom Fabian i god tid, men Erik bet i läppen och teg och väntade för att få höra de första vanliga förebråelserna. Nu visste han nog hvad han skulle svara, och han längtade efter att få tala omständligt och länge och höra domedagsklangen i sin egen röst.

Fabian steg in lika lugnt och försiktigt som alltid men syntes alldeles icke tänka på att gifva några förmaningar. I stället nickade han vänligt, stoppade sin snugga och satte sig genast öfver boken för att fortsätta läsningen på samma rad, där han några timmar förut hade ritat en kråka med nageln.

– En sådan mästare i förställning! – tänkte Erik. – Men i det stycket skall jag åtminstone inte täfla.

Värdinnan satte in kaffebrickan, och utan att flytta ögonen från boken doppade Fabian sina två gifflar i kaffet och åt. Då kände Erik, att en orm ringlade sig fast om hans hjärta och att, om också brodern var sig lik, så hade åtminstone han själf med ens blifvit en helt annan.

– Titta på maten, när du äter! – sade han.

Fabian såg upp med en frånvarande blick och fortsatte sedan på samma sätt som förut.

Erik rörde icke vid frukosten, men han samlade hop sina böcker en efter en som de lågo på bordet, och, när han hade fånget fullt, kastade han dem huller om buller i sängen.

– Fabian, du, – sade han, – känns det inte tungt i alla fall att vara långsam i hufvudet och ha så svårt att fatta?

– Du är tokig i dag, – svarade Fabian utan att låta sig störa.

– Om jag skulle behöfva sitta och babbla som du, tror jag, att jag hellre vände hem igen och gräfde diken som far gjort i all sin tid.

Utan att ana några onda uppsåt sköt Fabian bort koppen och satte fingret på den rad, där han hade blifvit afbruten i läsningen, men Erik ville icke släppa honom.

– Repeterade du i dag också, när du var ute och gick?

– Repeterade ... det tror jag knappt, men jag gjorde så mycket mer nytta i natt för att sedan kunna slå mig riktigt lös för en stund.

Han ritade en ny kråka i boken och blef tankfull.

– Jag tror att jag får höra upp med den här läsningen, det är det värsta. Den fordrar tid, och jag är för fattig ... och så har jag svaga ögon.

Om Erik hade vågat, skulle han ha slagit honom, men ännu mäktade han icke alldeles frigöra sig från den föreställningen, att brodern var en högre försyn, mot hvilken han icke hade rätt att uppresa sig. Just därför kände han sig dock på samma gång modig och manlig i sitt trots och satte en stolthet i att oroa honom med ihållande eld från sina skansverk.

Hela dagen stannade han hemma, och när brodern nästa morgon på slaget sex ljudlöst makade sig ur sin bädd, steg också Erik ur sin. De stodo i skjortan midt framför hvarandra och stirrade. Brodern teg, och när de voro klädda, gingo de på samma gång utför trappan. Fabian var så brydd att han knäppte och slog upp rocken vid hvartannat steg, och först när de stodo i den öppnade inkörsporten sade han:

– Du vet att jag helst går ensam.

– Jag skall heller inte följa dig längre, storebror. För mig är det nog att gå här fram och tillbaka i den friska luften och då och då kasta en blick dit ned till ån, som dansar och sprutar.

– Gå då så gärna ända ned till vattnet. Där nere är det vackert.

– Tror jag, att där nere är vackert, men det skulle bara störa mig. Jag vill gå och repetera i allmedvetande. Sörj inte för mig, du.

En lång stund stod Fabian kvar utanför porten, men då Erik vankade fram och åter utan att aflägsna sig, stack han händerna i fickorna och gick långsamt bort utan att se sig tillbaka.

Då han ändtligen hade vikit af bakom det bortersta hörnet, tog Erik ett par raska steg öfver gatan – och knackade på rutan.

En hand stack fram mellan rullgardinen alldeles som förliden dag och försvann sedan åter lika hastigt.

Ända till detta ögonblick hade Erik handlat i skadegladt vredesmod utan all öfverläggning, först nu begynte han undra på hvad han egentligen skulle säga och taga sig till, om handens ägarinna utan vidare kom ut till

honom på den tomma gatan. Han fick också god tid att tänka, men ju längre det led om, dess brydsammare började han finna sin belägenhet, och han hade redan vändt sig för att alldeles draga sig ur spelet, när porten gick upp och flickan kom ut. Han kände genast igen henne. Inga handskar och samma korg. Hon föreföll honom endast något smalare och mer outvuxen, men sedan han hade lagt märke till, att hennes dräkt visserligen var svart och mycket enkel men snygg och behaglig, visste han ingen annan råd än att lyfta på mössan och hälsa.

Hon stannade förvånad.

– Men det är ju herr Fabians bror!

– Det gör mig ondt ... men det är verkligen herr Fabians bror. Herr Fabian har råkat att få förhinder ... här oppe.

Erik knackade meningsfullt på sin hjässa.

– Är han sjuk?

– Han har blifvit litet fjompig.

– Det ordet har jag aldrig hört.

– Inte jag heller, men det är det rätta. Han har gått sönder här oppe.

– Det är då väl inte allvar?

– Har aldrig lilla mamsell ... ja, jag vet ju inte namnet.

– Jag heter Maria.

– Maria! Jaså ... Nå det klingar ju inte så märkvärdigt ...

– Om man lägger till Stuart, låter det inte så illa.

– Men det gör man ju mera sällan.

Han började gissa, att hon i alla fall hade en viss uppfostran och bildning och drog fram manschetterna.

– Har aldrig lilla mamsell Maria ... om jag nu får begagna den tituleringen ... har aldrig ... ja ...

– Hvad har jag aldrig?

– Själf märkt, menar jag, att storebror ... det är nu mitt gamla smeknamn på honom ... att storebror är en smula otillräknelig här oppe? Han vet nog inte riktigt hvad han säger och gör ... och så är det också det att han har så svårt att fatta. Natt och dag måste han plugga och babbla, och då är det orätt att störa honom. Därför tänkte jag riktigt snällt be lilla mamsell Maria att inte vidare befatta sig med honom och inte höra på hvad han pratar.

– Han brukar just inte säga så mycket.

– Det är inte heller lätt att säga så värst mycket på vårt otympliga gamla soldatspråk, där till och med ordet kärlek är masculinum.

– Men det är det ju i Frankrike också ... och ändå reda de sig väl där borta.

Hon är ju fullkomligt lärd, tänkte han och såg på klockan, men höll om den med handen, så att hon icke skulle se hvilken ful gammal silfverrofva det var.

– Hvad säger mamsell Maria ... Skulle inte för ombytes skull vi två gå ett litet slag, efter som mamsell Maria nu i alla fall är uppstigen ... Vädret är ju vackert ... Och så skall jag berätta om Fabian.

Hon samtyckte med en liten nick, sedan hon ett par gånger sett sig kring på den tomma gatan, och så vandrade de åstad allt längre och längre bort ända ut på landet.

Korgen hade hon med sig för att plocka gullvifvor, och, medan han hjälpte henne att samla den vackra skörden, berättade han om sitt hem i Sigtuna, där husen voro stugor och kyrkorna ruiner. Snart kom han dock under fund med, att hon hade mycket mer att tala om än han, och hon beskref hur hon hade varit på galaspektakel i Stockholm och sett Karl Johan och Brahe och drottning Desideria, som bar höga hvita fjädrar i turbanen och som flera gånger betraktat henne genom sin lorgnett. Tiden gick så fort, att Maria blef helt förskräckt, när hon hörde åttaringningen från staden. Hon gaf Erik ett handslag, trädde korgen på armen och började springa.

– I morgon, – sade han, – i morgon knackar jag på igen ... Mamsell Maria, lilla vackra mamsell Maria.

– Ja, vi råkas nog. Där borta på vägen kommer Fabian. Hälsa honom från mig, att han måste vara flitig och plugga och babbla!

Erik vinkade efter henne med mössan och vände sig sedan om mot Fabian, som ännu var långt borta. Den tankfulla gången förrådde, att han ingenting hade märkt. Hans syn var svag, och först när han var nära att gå förbi, igenkände han Erik och ryckte till.

– Det är visst en försynens vink, – begynte han, – att vi nu mötas. Jag måste tala med dig några allvarliga ord. På sista tiden har jag kanske inte varit lika uppriktig mot dig som förr, och det har nog varit orätt, men jag tyckte, att du ännu var så ung och lätt till sinnes.

– Och det säger du, storebror? Vill du göra mig till Kain, skall jag också bli det.

Fabian försökte svara, men rösten svek honom och han gick tyst. Flera gånger stannade han för att taga upp den förlorade tråden men hittade endast några ord om fattigdom och en oviss framtid. Ännu när de veko in mellan husen, hade han icke kommit sig för att säga något, men han såg, att domkyrkan stod öppen för att sopas, och han tog Erik med sig dit in. De betraktade tysta de ståtliga monumenten öfver konungar och drottningar, öfver krigare och lärde, och slutligen kommo de till en grafhäll, som låg inmurad i golfvet, nött af fotsteg och remnad till hela sin bredd.

– Jag brukar ofta gå in för att se på den hällen, – sade han. – En man och en kvinna ligga här uthuggna i sten. Inskriften är svårtydd och bortnött, men en man och en kvinna är det, en man och hans hustru. Låt deras namn vara glömdt liksom deras lif. Måhända lefver ännu deras blod, måhända blomma ännu deras omsorger i barn och efterkommande. Intet vackrare vet jag på jorden än en sådan grafsten med bilden af en man och en kvinna, två äkta makar, som varit ett, som hållit samman i lust och ve och nu sofva på samma rum och under samma tak intill domens dag. De möttes som två obekanta för att sedan aldrig skiljas åt, icke ens i döden.

Han satte sig på trappstenen till grafkoret vid sidan af gången och utan att lyfta sina ögon fortsatte han att tala.

– En man eller en kvinna, hvilken två gånger varit gift, är något halft, är ett trasigt strängaspel, en vilsekommen varelse, som jag ömkar, ty den varelsens olycka vet intet slut och ingen lisa utan räcker intill

dödsögonblicket. Hur skulle man kunna blifva ett med två kvinnor eller fem eller tio? Men det är dock den enda djupa meningen, att de tu skola blifva ett. Om det är naturens mening, det vet jag inte, men det är människornas mening, och det är för mig hufvudsaken. Det är det klara, om också svala lifsens vatten, med hvilket de fyllt ett groft käril af markens ler. Med lagar och hårda järnhänder ha de utan att förtröttas knådat sinnlighetens eldmassa ända till dess de danat den vackraste af bilder, och det är bilden där på grafstenen. För mitt hjärta reser sig öfver den grafstenen en hel löfsal där fåglarna kvittra under det att åren brusa med skugga och ljus däröfver. Om jag kunde spela på orgeln, Erik, skulle du förstå mig bättre. Det är när orgeln spelar och kyrkgolfvet genljuder af steg och barn och gamla gå fram och åter öfver stenen ... det är egentligen först då som jag ser löfsalen grönska och hör fågelsången.

Erik tummade den aftagna mössan så häftigt att den snurrade mellan hans fingrar, men för att visa sig lugn satte han sig på trappan en armslängd från brodern.

Fabian fortfor:

– Hvad bryr jag mig om fjollen Romeo och hans Julia! Hvar helst det finns två tillräckligt unga och tillräckligt hänsynslösa människor, behöfva de endast följa sin egen lusta för att sätta i gång samma spektakel. Nej, låt mig se fjollen och hans käresta, återväckta till sans och lif, draga ut ur lustgården för att tjäna hvarandra till sina dagars slut. Då skall jag döma om de verkligen äro två älskande eller icke. Den ena kan vara det och den andra icke ... och så förtvina båda i elände.

Erik kramade alltjämt och vände på mössan.

– Jag har aldrig hört dig tala på det sättet, Fabian, men svara mig på en sak. Håller du inte själf på att leka samma lek som fjollen Romeo?

– Det gör jag, men aldrig förr har jag haft något att skaffa med kvinnor, och den som jag nu mött och fått kär, skall för mig, så sant jag lefver, också bli den enda. Därför måste jag tänka på att sluta med läsningen, så att vi kunna gifta oss och skaffa oss ett lefvebröd, om än så magert. Hon är lika fattig som jag.

– Det vet jag nog, för jag känner också mamsell Maria, lilla vackra mamsell Maria. Vi voro nyss ute på Kungsängen och plockade gullvifvor ... och så bad hon hälsa dig, att du skulle vara flitig och plugga och babbla.

Icke ett drag förändrades i Fabians ansikte, men han blef röd om ögonen och stirrade stelt framför sig på grafstenen.

Erik sade:

– Den ena kan vara verkligt älskande, den andra icke ... och så förtvina båda i elände. Var det icke så de föllo dina ord?

– Erik, du har gjort mig ett ondt, som aldrig kan hjälpas. Så blef du ändå Kain ...

Fabian grep fatt i honom och vacklade upp. Arm i arm, såsom de en gång i höstkvällen hade vandrat fram öfver heden under samma kappa, gingo de ur kyrkan.

*

När Erik nästa morgon vaknade efter en tung sömn, stod broderns säng tom och hans få tillhörigheter voro borta. På örngåttet satt ett löst hopviket bref, fäst med en knappnål. Det innehöll endast några korta rader om att han öfvergifvit läsningen och rest från staden.

Erik stod förlamad med brefvet framför sig.

Han hade trott att han var det redskap som skulle rädda brodern ur ett dåraktigt upptåg, men nu kommo samvetskvalen och han kände sig som en förbrytare. Vindsrummet med de gråhvita tapeterna tedde sig för honom plötsligt som en lyckans undangömda vrå, där han bott i trefnad och ungdomsfröjd, men där nu ödsligheten hade satt sig i den tomma stolen framför de kvarlämnade böckerna.

– Kära hederliga Fabian ... här var det du försökte att bygga ditt altare, men röken ville inte stiga.

Erik satte sig i skjortan vid byrån och framtog sin plånbok och vände på sedlarna och räknade dem både framlänges och baklänges.

– Nu är vintern öfver, och nu skulle vi ha rest hem och hälsat på hos de gamla ... Nå, har jag felat får jag också godtgöra. Jag vet nog sättet, bara pengarna räcka ... Först skrifva hem och berätta hela förloppet ... och så medtaga mamsell Maria på kärran. Sedan kommer nog Fabian efter, var inte rädd.

Han såg öfver gatan hur mamsell Marias mor drog upp rullgardinen och satte sig vid sitt handarbete. Änka efter en pensionerad officer i de lägre graderna tog hon sig helt prydlig ut i sina gridelina mössband, men det såg fattigt ut där inne, och Erik kände sig modig i hjärtat. Sedan han ännu en gång långsamt genomräknat sedlarna, klädde han sig i sina bästa kläder och hvit halsduk.

– Nu går jag och friar för storebror! – sade han och gick rätt öfver gatan och ringde på.

Ett par dagar därefter rullade en gungande pinnkärra ur staden på vägen mot Sigtuna. Erik körde, och bredvid honom satt mamsell Maria med väskor och schalar i knäet och en stor ny schäferhatt på hufvudet.

Han nyttjade tömmen som piska, och de rusade framåt, så att dammet yrde.

– Nu skall lilla mamsell Maria ... lilla vackra mamsell Maria ... stanna där hemma hos oss öfver sommaren och tills det kommer bref från Fabian att han fått någon anställning. Då skall det bli äreport öfver grinden, och så hålla vi bröllop i dagarna tre. Ja, jag säger *vi*, för jag har ju min andel i detta, och nu vill jag inte längre sitta och mamsella utan nu taga vi dukyssen ... Så där ja! Fabian har nog aldrig vågat kyssa lilla Maria, men jag har ju en gång för alla åtagit mig att vara hans föregångare och härold.

Hon tog tömmen och så bar det af ännu fortare – den första fjärdingsvägen. Grållen, som hette Kronprinsen, ville sedan gå i sina egna funderingar. Därför gjorde han sig till sin egen herre och fångade tömmen med svansen.

– Han är lika enveten som Fabian, – sade Maria och lät tömmen hvila på fotsacken, men Erik såg kring den vilda heden och mindes hur han hade vandrat där med brodern. Nu satt det en liten fågel i hvar buske, och själf var han så glad som hade han fört med sig en förvärfvad rikedom till hemmet.

Allt emellanåt måste Kronprinsen stanna och pusta en rundlig stund, och, när de hade hunnit halfva vägen, stego de ur vid en gammal stensättning, som hade form af ett skepp med själfva runstenen till mast. De satte sig på gräset längst framme i förstammen och dukade upp matsäcken, och de hade till och med en flaska portvin i korgen, så att de kunde dricka för Fabian och det blifvande bröllopet. Rundt omkring hylade och dånade tallarna som ett haf, och Erik låtsades att stäfven stötte mot sjöarna, så att han måste hålla sig fast i stenrelingen.

– Nu är jag viking, – sade han, – och redan styra vi in mellan skären. Märker du att strax blåser det mindre? Och nu segla vi in vid Almare-Stäke. Ser du, hur vassen bugar sig på båda sidor om skeppet och hur nära det är att vi fastna i de sumpiga tufvorna? Och nu ropar jag till krigsfolket, som flockvis står på stranden och

skuggar öfver pannan med sköldarna: Kännen I mig icke? Jag är Erik den Starke, som varit i härnad och röfvat brud åt sin broder. När hälsaden I en så storsint viking? Och dock älskar jag den bruden också jag!

Maria böjde sig öfver korgen och letade fram apelsinerna, men så såg hon upp och ropade till krigsfolket:

– Den storsinte vikingen har lofvat mig åt sin broder, och hellre än att bryta sin lofven, störtar han sig öfver bord.

Erik blef ifrig och höjde ännu en gång handen mot krigsfolket för att säga något, men så lät han den sjunka och fick ett främmande uttryck öfver ögonen.

– Nå? – frågade Maria.

– Skala du apelsinerna! – svarade han.

Vårnatten bröt redan in med sin skymning, och Kronprinsen, som betade akter om skeppet, skrapade i gräset och lät förstå, att han tröttnat både på att stå och gå och längtade till en spilta. Runstenen kastade icke längre någon skugga, vinden domnade af, och midt genom tystnaden trängde det ensamma porlandet från en bäck.

– Vi få visst släppa ut alla ref, om vi skola hinna fram, – sade Erik och packade in flaskan i korgen och stödde Maria, då hon skulle stiga upp i kärran. Sedan hjälpte han henne att taga af schäferhatten och knyta näsduken om hufvudet, så att hon kunde luta sig mot honom och sofva.

Det var sent, när de kommo fram till stugan i Sigtuna. Far, som var en tvärvigg, hade redan gått och lagt sig, men mor stod utanför dörren i sin svarta skriftermålsklädning. Liten och ängslig att icke nog hastigt kunna lägga sina ord så vackert som hon menade, neg hon så djupt som för det förnämsta främmande. Så snart hon hade fört mamsell Maria genom trädgården till en annan, ännu mindre stuga och visat henne rummet, där hon skulle bo, lämnade hon henne ensam.

Erik skulle också bo under samma tak, och när han hade spänt ifrån och satt Kronprinsen i stallet steg han in. Något ljus fanns icke att tända, ty där rådde halfdager och han kunde godt urskilja spinnrocken, som stod på kistan framför den hvita skorstenspipan.

– Nu skall inte lilla Maria vara rädd, fast här ser gammalt och ruskigt ut, – sade han, när han tog godnatt. – Det är bara på herrgårdar som det spökar, men i det enkla bondetjället råder Herrens frid.

Det blef dock icke sömn för honom den natten, ty blåsten hade gjort honom het i kinderna, och tankarna brottades under hjässan. Det var bäddadt för honom i verktygsskrubben, och bäst det var måste han stiga upp för att öppna glasluckan i taket och sticka ut hufvudet och se hur det dagades.

– Är lilla Maria vaken?– frågade han och bultade sakta i väggen, men när hon ingenting svarade, förstod han att hon sof, och åter lade han sig.

Tupparna begynte gala, först i den bortersta gården, sedan i granngården och slutligen alldeles utanför knuten. Röken steg ur skorstenarna. En fiskare kom på vägen med årorna öfver axeln som en bössa, och sjön bredde sig under vårflödet så långt in mellan alarna, att fiskaren måste vada i vattnet för att komma ut till ekan och ösa den. Erik hörde hur han hakade på årorna och hur de gnisslade allt aflägsnare på fjärden. Då måste han ännu en gång sticka hufvudet genom takluckan. Nu kunde han i den lyftande dimman tydligt urskilja skogsåsen bakom stugorna, och midt bland trädgårdar med krusbärsgångar och ärtsängar igenkände han ruinerna af de väldiga kyrkorna, som fordom haft portar af silfver och altarskåp prydda af ädelstenar. Han visste, att på den tiden hade staden knappast kunnat kringgås på sex timmar, och för hans öga reste sig

utanför stranden långa rader af drakskepp och koggar med hopslagna segel och varupackor på däcket. Han såg en bro timra sig öfver vattnet, och på bron kommo vagnar och ryttare och rika köpmän, som i morgonkylan svepte om sig sina pälsar. På vägen under berget hemtågade en trupp knektar, som mellan sig buro de sårade kamraterna i guldstol, och framför dem gingo biskopar och abboter med järnskjorta öfver kåpan och draget huggsvärd. Men så knarrade dörren i hans egna föräldrars stuga. Det var far själf, som med förskinnet på och sågen öfver armen gick till vedbacken. Hans kinder voro läderbruna och ögonen svarta, och Eriks inbillning klättrade som en nyfiken pojke upp och ned på grenarna i hans stamträd. Dörren till stugan hade gubben lämnat öppen bakom sig, och Erik kunde se långt in i den för honom välbekanta storkammaren. Det var en bondes hem men med en bevarad hågkomst af stad, och kring det ovala divansbordet stodo gungstolar med virkade antimakassar.

– Maria skulle se det här! – tänkte Erik och bultade i väggen, men icke heller nu fick han något svar.

Då tog han fram papper och penna och lade sig framstupa på golfvet och skref till bror Fabian. Så småningom blef det buller och lif omkring honom. Röster talade, och mor gick till brygghuset och fyrade på, så att det fräste och stänkte. Slutligen vaknade själfva mamsell Maria och hon slog ihop sina händer af förvåning, när hon kom ut i trädgården och märkte, att hon befann sig midt på landet. Men Erik hörde ingenting utan fyllde ark efter ark, och en svala, som hade bo på solsidan, hoppade fram till takluckan och såg på den skrifvande främlingen med förundran, ty hon hade trott att hela stugan var hennes.

*

En hel månad och mer dröjde det om, innan svaret kom från Fabian, och det innehöll bara några rader om att han letade efter en anställning och att hans ögon voro sjuka. Om mamsell Maria nämnde han icke ett ord.

Erik vågade icke visa brefvet utan for med osanning och påstod, att det innehöll broderliga förtroenden och de kärvänligaste hälsningar till alla.

Föräldrarna hade sina göromål, och när de båda unga ströfvade omkring i staden eller sutto med en bok uppe vid ruinerna, sade folket helt lugnt: – Det är herr Erik och fästmön. – Det fanns snart knappt någon enda utom han själf, som längre kom ihåg, att fästmön icke var hans utan en annans.

Han talade icke med någon annan än henne och tänkte icke på någon annan än henne, och hände det någon gång att hon var upptagen inomhus, blef tiden honom lång. Med en obestämd ängslan och beklämning började han räkna dagarna, som voro kvar till hösten.

En gång, när han hade varit lämnad åt sig själf flera timmar, sutto de om kvällen samman på gungbrädet nere vid sjön.

– Maria du, – sade han, – jag fruktar att storebror börjar förverka sin rätt.

Hon såg bort öfver vattnet och svarade:

– Att det inte syns ett enda segel på hela den stora vida fjärden!

– Tror du att Fabian kommer med båt och segel?

– Jag tänkte inte på honom.

– Vill du inte skrifva till honom?

– Han har aldrig skrifvit till mig.

– Det är nu så hans kynne. Om jag bara inte vore viss på, att hvad som än händer, så blir du för honom den enda kvinnan i hans lif ... Har du sett här, att jag har en röd fläck på fingret?

– Det är ett födelsemärke.

– Eller också ett kainsmärke. Minns du kvällen, då vi sutto med vår matsäckskorg i ringen af den gamla stensättningen vid vägen?

– Det var en vacker, vacker afton.

– En sådan afton, då man förråder sina hemligaste tankar.

– Vi lekte, trodde jag.

– Kanske det, men en farlig lek. Sådan är världen.

– Nej, Erik, nej! Världen är ingenting. Hon är det människorna göra henne till, ett tempel eller en röfvarkula.

– Och till hvilket skola vi nu göra vår värld, vi två? Det faller mig in att säga något, som du måste finna ganska underligt. Det klingar som en rad ur Dante, men det är alldeles ingenting och betyder ingenting. Det är icke en mening på något bestämdt språk. Det är bara en rad af ljud, som i detta nu ringer för mitt öra och på ett oförklarligt sätt återgifver min sinnesstämning: Sarò la sonja Beatrice.

Hon snodde förklädet mellan fingrarna och lindade det hårdt om handlofven och lät det nedskrynkladt åter falla ut till hela sin längd. Tårarna stego henne i ögonen och runno allt tyngre och fler. Slutligen kastade hon sig ned på gungbrädet och grät och grät, snyftande och skakande och utan makt öfver sig själf.

Han hade bleknat af och såg bort öfver sjön. Far kom med sin såg på krusbärsgången och gick förbi dem, upptagen af sitt arbete och utan att lyfta sin blick från marken.

Då tog Erik ur fickan ett litet hopviket papper och ref det långsamt i små bitar, som han kastade i vattnet.

– Det var ett nytt bref från Fabian. Jag fick det för en stund sedan. Inte ett ord om dig ... Så var det också förra gången, fast jag inte nändes spela ut hela sanningen.

Hon satte sig upp och blef lugnare.

– Han är sårad och vill pröfva mig. Låt honom göra det ... Jag kan vänta. Han härstammar genom sin far från någon gammal sigtunabo, som satte sig vid den brinnande stadens ruiner utan att vilja gå bort. De andra gömde sina sista dyrbarheter i en stock och kastade den i vattnet, och bakefter rodde de i hundratals båtar för att se hvar stocken skulle landa och hvar de skulle bygga sig en ny och ännu rikare stad. Men tvär och butter satt han kvar på sin afbrända tomt, besluten att hellre lefva af sina händers verk än lämna det, som var hans.

– Så är det nog, Maria ... Och är du lycklig i att vänta?

Hon svarade med bestämd röst:

– Ja.

– Då skall du också vänta, om det än dröjer.

– Det skall jag ... Och vi skola ha det dubbelt härligt samman vi två, sedan vi nu en gång riktigt fått tala ut. Men jag måste gå upp i stugan, så att ingen får se mig så förgråten som jag är.

Hon reste sig, men när hon hade gått, sjönk han ihop som en sofvande.

Vid måltiden skämtade han ännu muntrare än vanligt, men när natten kom, smög han sig ut ur verktygsskrubben och begynte att gå. Han ref händerna på krusbärstaggarna och trampade ned pionbusken, så att de stackars krossade bladen lågo som bloddroppar i hans spår.

– Att följa sin känsla, – sade han, – det är att följa sitt tycke, sitt infall. Det är inte märkvärdigare än att slå upp kragen när man fryser, eller att välja det vackra äpplet framför det skrumpna. En dag märker man att grannen har en präktig portmonnä i fickan, men själf har man ingen. Då lägger man sin arm öfver grannens axlar och ser honom vänfast djupt in i ögonen, och under tiden smyger man handen i hans ficka. Sedan springer man sin väg med portmonnän och ropar: Nu är den stora heliga kärleken upprunnen! Så gör man sig glada dagar till dess portmonnän är tömd och då byter man den försiktigt mot en ny ... Är det så det går till i kärlekens Eden?... Två människor möta hvarandra och känna ett plötsligt sting genom hjärtat, och gå de bara vidare, glömma de hvarandra lika hastigt och känna ett nytt sting. Det händer alla dagar i sällskap och på gator och torg. Men så händer också att de två icke gå vidare utan stanna och kasta sig på lek utför bråddjupet, och under det susande fallet genom luften ropa de i ångest om sin olycka och sitt oförskylda öde ... Ånej, kärleken kommer aldrig oförskyldt! Han är sen att stiga genom dörren, men väl innanför tröskeln, tar han själf hand om nyckeln, och sedan stannar han som en ond ande. I kyrkan finns en målning, framför hvilken alla ställa sig och skratta. Det är en djäfvul, som böjt ihop en människokropp baklänges, så att fingrarna nå hälarna. På sin eldgaffel snurrar han detta lefvande hjul rundt rundt utan hvila, men med sitt lilla hakskägg ser han själf ut som en beskedlig get, och alla skratta åt honom utom hans stönande rof. Ingen har förstått betydelsen i den bilden, men han måste föreställa kärleken.

Kvistarna slogo Erik öfver ansiktet som spön, och när han vek åt sidan, stod han framför Marias fönster, men det var mörkt därinne och ett gråaktigt stycke tyg hängde innanför rutorna som gardin.

– Hon sofver lugnt och godt, – tänkte han, – och det är bara jag, som fått pilskottet på allvar. När jag nyss såg i hennes hjärta, tyckte jag att där växte en vacker blå blomma, men med så späda rötter, att jag när som helst skulle kunna flytta den plantan till en annan kruka ... Kain, Kain!

I halfljuset upptäckte han bakom sig de röda fläckarna på sandgången, och han var så vidskepligt öfvertygad om, att de verkligen voro blod, att han böjde sig djupt ned för att granska dem. När han fann, att det bara var några söndertrampade pionblad, skrattade han bittert.

– Nej, jag är inte nog stark i det onda att bli någon Kain. Men är detta kärlek, då är kärlek den värsta ångest och smärta som kan falla öfver oss. Då påminner kärlekens Eden närmast om en sjukstuga. Må det arma sinnet vrida sig under plågan ... det finns kanske en kärlek, som när den första svåra striden utkämpats i tysthet, blir den enda lyckliga och verkliga, nämligen den, som intet begär och som förvandlar kärestan till ett osynligt men ständigt närvarande väsen ... Och själf vet hon intet därom ...

När det dagades och han måste gå till sängs, tänkte han:

– Det är godt att jag inte har någon spegel. Jag vet hur en förälskad människa ser ut. Ljusskygga små hopdragna pupiller utan vilja och förnuft!

Efter den natten blef Erik ännu aktningsfullare men på samma gång hjärtligare i sitt sätt mot mamsell Maria. På små pappersremsor skref han verser om hennes fullkomlighet och gömde dem så skickligt mellan bladen i Stagnelius, att när han läste upp dem för henne, trodde hon att hon satt och lyssnade till sånger af den store diktaren. Föll då från träden ett löf i boken, lät han det ligga som märke och som minne.

Däremot ville han icke äga något minne af henne själf, hvarken en hårlock eller någon af hennes

tillhörigheter. Hon skänkte honom en daguerreotyp, på hvilken hon stod afbildad med en stor trädgårdskanna i famnen, men långt mera förlägen än glad öfver gåfvan gömde han undan den och betraktade den aldrig. Hon hade för honom blifvit något okroppsligt, som han kom närmast och såg mest lefvande i sina tankar. Därför sökte han icke längre lika träget hennes sällskap utan satt hellre för sig själf och drömde. Han fick en fjärrsynt aningsförmåga, så att han kunde följa henne i allt hvad hon tog sig till, äfven när hon befann sig långt utom staden.

– Det ljusnar i luften, – kunde han säga. – Nu har Maria gått ut i trädgården.

När han på det sättet befann sig i enslighet, diktade han syner, och det tjusade honom att dag för dag allt mer fullständiga dem med nya smådrag, så att han slutligen ihågkom dem som verkliga händelser. Han inbillade sig att han gick i en solig björkhage, men stigen sträckte sig bort i det oändliga och kantades på båda sidor lika tätt af enar som en italiensk parkväg af cypresser. I yttersta fjärran närmade sig en ljus punkt lik en eldkula och allt som den kom närmare, såg han att det var Maria och att hon bar ett hvitt flor löst kastadt om axlarna. För att icke möta henne på hennes väg och tvinga henne att vända eller att följa honom gömde han sig så väl, att hon ingenting visste om hans närhet, då hon gick förbi, men en vindstöt kom enarna att darra och fånga hennes flor utan att hon märkte det. Då grep han floret, och när han höll det vid båda ändarna, svällde det ut och lyfte honom så högt upp mellan molnväggarna, att stugorna nere vid stranden liknade gula och röda bär. Först när han långsamt och försiktigt kramade hop slöjan sänkte han sig åter till marken, och då han slutligen vecklade den alldeles samman och gömde den under sina kläder, sade han: – De enda som verkligt ha förstått kärleks väsen voro sångarna i vårt årtusendes första sekler, och Vita Nuova är kärlekens bibel. Med handen på den bibeln vill jag bekänna en gammal lära som råkat i glömska. Jag har valt den bästa kärleken, den som intet begär.

Ännu hände det dock att ångesten föll öfver honom och då visade han sig icke utan rodde bort till aflägsna uddar och öar.

– Jag har orätt fånget gods i båten och måste se till att få det gömdt, – mumlade han.

Men när han begynte granska och väga det orätt fångna godset, märkte han, att det endast var den tunna slöjan, om hvilken han hade drömt i sin syn, och han lät den åter svälla ut och bära honom genom luften ända till dess han steg ned i trädgården, där Maria vistades.

Hvar morgon steg han upp en stund tidigare än hon, så att han kunde komma henne till mötes på krusbärsgången och kyssa hennes hand, och hvar afton stod vid hennes säng en glastallrik med några af de frukter, som han visste att hon helst brukade välja. Snart lönade det dock icke längre att plocka äpplen, ty septemberblåsten skakade så mycken frukt öfver gångar och land, att den måste insamlas i klädkorgar och såll och fyllde till sist alla vindsgolf, hyllor och fönster. Då lyfte Erik ännu en gång mamsell Maria upp på skjutskärran, och på samma väg, som de hade kommit i majnatten, åkte de åter sin färde.

*

Sedan hände det hvarje vår, att urmakaren, som bodde i den yttersta stugan vid Uppsalavägen, en vacker dag väcktes ur sitt arbete af hjulslammer, men lika lugnt makade han för hvar gång skärmen tillbaka öfver ögonen och sade till gesällen:

– Du tittar ... Det är bara herr Erik, som kommer med fästmön.

Hennes drag började redan bli tunnare, och en vår utvisade hennes sorgklädsel, att modern hade dött. Den gången satt hon ensam på kärran, men utanför fars stuga stod Erik och väntade med ett bref i handen.

– Det är från storebror! – sade han. – Så här lyder det i sin korthet: Mina ögon äro fortfarande dåliga, men

jag har nu fått den sökta anställningen och ni få snart besök af din broder Fabian.

Hon hade rest sig upp i kärran och stod med sina väskor och askar i händerna.

– Är det hela brefvet?

– Det finns ett litet tillägg nederst på papperet.

– Är det en hälsning?

– Lika litet nu som förr.

Han betraktade henne skarpt för att genomforska hvilken känsla, som rörde sig i hennes hjärta.

– Vill du jag skall läsa upp tillägget? Hör då noga på! Så här låter det: Nu kan mamsell Maria själf bestämma.

Hon kastade sina tillhörigheter på sätet och skyndade ned för att omfamna de gamla. I sin brådska hälsade hon knappt på Erik. Han kunde icke misstaga sig på hennes oförställda glädje, och som ett snarstucket barn gick han bort och talade med hästen. Hon lade icke märke till att skjutsgossen hämtade hans kappsäck och stufvade in den bredvid foderpåsen på vagnsbotten.

– Nu Erik, – sade hon, – få vi snart fira vårt bröllop, som du brukar kalla det ... och när Fabian kommer, skall du hålla ord och själf sätta upp äreporten.

– Du ser visst inte, – svarade han, – att jag står färdig att resa med samma skjuts, som förde dig hit. Du förstår ... sysslor och plikter! Sådant kommer med åren.

Han tog ett hastigt afsked, och fast han alltid varit vild i att köra, hade aldrig någon sett honom åka som den gången.

Ännu åratal efteråt tyckte han sig alltjämt sitta kvar på kärran och med samma förtviflade fart åka framåt från skjutshåll till skjutshåll, från ämbete till ämbete. Allting visste han och allting förstod han, och penningar och utnämningar mottog han som en naturlig tribut. Han vardt en högt betitlad herre och hade snart chiffonierlådan full med stjärnor och band, men på hans hylla stodo företrädesvis sydfranska och italienska böcker. På lediga timmar lärde han sig att spela gitarr, och någon gång i vänners lag hände det att han släckte ljusen i det yttre rummet och i mörkret sjöng en af sina provençalska visor. Ofta förstodo hans åhörare enstaka strofer om den vänskap som är kärlekens vackraste och sist vissnande blomma, men lika ofta anade de, att de främmande orden icke tillhörde något språk och icke ägde någon annan betydelse än den obestämda och hemliga, som han själf gömde i deras klang. Sarò la sonja Beatrice!

På gamla dagar blef han allt mer och mer ett original, om hvilket man hade mycket att berätta. Det var i synnerhet en af hans egenheter, som väckte undran. Midt framför honom vid middagsbordet stod beständigt en tom stol och ett orördt kuvert, och för den osynliga gästens räkning låg till och med servetten hoprullad i en ring af silfver, hvilken dock var alldeles slät och utan bokstäfver. Hade han så några vänner hos sig och de höjde glaset för att tacka honom, vände han sig alltid mot den tomma stolen och bad dem att först dricka med husets värdinna.

– Där sitter min osynliga hustru, – sade han. – Hvem hon är vet ingen annan än jag. En gång har hon lefvat, och om hon ännu lefver eller icke, det är min hemlighet. Själf var hon den sista som anade hvad hon för mig blef. Aldrig grumlade jag hennes lifs lycka med den vetskapen. Allt det bästa inom henne räddade jag åt mig som en syn, som ett minne. För min osynliga hustru finns ingen ålderdom, och vårt äktenskap är det lyckligaste som funnits. Ibland när vi sitta för oss själfva vid lampan, nämner jag henne vid namn och läser

de verser, som jag skref till henne i vår ungdom. Och när det en gång är ute med mig, skall hon den sista kvällen sätta sig vid min bädd, lika blid och stilla som alltid.

Det var sed, när han talade på det sättet, att han själf och alla gästerna reste sig och bugade för den tomma stolen.

Slutligen blef han så gammal och bruten af krämpor, att han måste stödja sig på käpp, och det hände nu allt mer sällan att han uppsökte sällskap eller mottog någon i sitt hem. Han glömde vännerna från fordom och de glömde honom. Då vaknade hos honom en oemotståndlig lust att ännu en gång återse den stad, till hvilken han hade vandrat bort som fattig student under samma kappa som brodern.

Det var en blå söndag i maj, och när han steg in i domkyrkan, spelade orgeln. Människorna kommo och gingo, och han satte sig framför den grafsten, där han hade haft sitt förbittrade samtal med Fabian. Han såg i minnet de två tarfliga och trånga rum, där brodern och Maria slutligen hade inrättat sitt hem och, trots all yttre brist, ända till sin död lefvat med hvarandra i en lycka, som ingen smygande förbrytare hade kränkt.

– Mycket skall bli mig tillgifvet, – sade han, – för den enda handlingen att jag aldrig blef den smygande förbrytaren!

Han tyckte, att det var brodern och Maria som lågo afbildade där framför honom på grifthällen, två äkta makar, som hållit samman och nu sofvo under samma tak intill domens dag. För hans öga begynte det grönska kring stenen, och där reste sig en löfsal med skugga och sol och fågelsång.

SPÅMANNEN.

Arkadisk ängd.

Lagerskog. Mellan de smala stammarna utsikt öfver kulliga betesfält. Till vänster ett tält. Till höger ett lågt altare af några på hvarandra lagda stenar. Röken stiger i en strimma från den halft nedbrunna offerelden.

Eurytos och Erigone knäböja framför altaret med en blomsterkorg. Mellan dem står Theano med händerna på deras hufvud. Bakom henne Fileas på knä.

THEANO.

Eros! Eros!

EURYTOS, ERIGONE och FILEAS.

Eros!

THEANO.

Gammal är jag vorden och lutar mot min graf, men ännu har jag läppar att ropa ditt namn, Eros!

ALLA.

Eros!

THEANO.

Min son har fört en hustru till sitt tält, och åt dig, Eros, anförtror jag mina barn och alla deras

efterkommande, ty hvad kan en moder hellre önska sina barn än lycka!

EURYTOS,

sakta.

Hvad är det, moder? Jag hör citterspel och steg af dansande.

THEANO.

Du hör beständigt så mycket, som vi andra aldrig förnimma.

FILEAS.

Redan när Eurytos var så liten att jag bar honom på mina armar, hörde han cittror och danssteg.

THEANO.

Som en trogen tjänare borde du i tid ha förmanat honom att icke hängifva sig åt sådana villor.

EURYTOS.

Moder!

THEANO,

höjer rösten.

Eros! Mycket skola mina barn och deras efterkommande kunna umbära, blott icke dig.

EURYTOS.

Moder!

THEANO.

Mot andra gudar må de uppresa sig att trotsa, blott icke mot dig, ty är du när dem, då skall deras låga tält vara dem ljufligare än all jordens härlighet.

Eurytos vill resa sig, men modern trycker honom ned.

Så må vi nu välkomna dig, vi tre och vår tjänare, du kärlekens gud, du himmelska, du jordiska, hvars offer alltid skall brinna i våra hjärtan.

EURYTOS,

befriar sig från moderns hand och springer upp.

Moder, hör du icke att det dansas på berget?

THEANO.

Nu i bröllopsfesternas månad dansa herdarna hvar afton.

EURYTOS.

Men de spela pipa, när de dansa.

Fattar modern om armen och rycker henne med sig.

Är jag ännu yr af allt bröllopsvinet, eller komma inte redan de dansande närmre och närmre? Hör du inte deras tramp?

THEANO.

Jag hör ingenting annat än våra egna röster.

EURYTOS.

Det har kommit oro i mitt hjärta.

THEANO.

Själfva lyckan kan vara så stor och öfverväldigande, att människan börjar frukta och darra.

Ur aflägsnaste fjärran höres ljudet af citterspel och taktfast dansande steg.

ERIGONE,

reser sig.

Han misstror kärlekens gudom ... För mig är allt förvandladt sedan jag hit kom. Där gick jag förr och vaktade hjordarna, och den ena dagen var den andra lik.

Tömmer korgen och bekransar altaret. Sakta:

Eurytos!

EURYTOS,

lyfter henne på sina armar högt upp mot den stigande röken.

Misstro ... jag! Du lifvets gode välgörare, tacka vill jag och prisa. Må mitt öga mista sin syn, må jag slås ned som en svulten varg den dag jag förnekar din storhet.

Kysser Erigone lidelsefullt, medan han sänker henne ned.

Allt hvad jag i världen åtrått, det har jag vunnit i dig, Erigone. Saktmodigt och leende kan jag se åren gå.

THEANO.

Låt oss samla mer blommor, innan det blir mörkt.

FILEAS,

stiger upp.

Jag vet hvar de finnas ... där borta på kullen.

ERIGONE.

Om du bara inte vore så ful och gammal, kära Fileas.

FILEAS.

Ful och gammal och en beskedlig tok men ännu mjuk i ryggen vid fyllda sextio.

Böjer sig och kysser hennes kjortel.

Välsignad vare Eros!

Cittrorna och dansstegen höras allt närmre.

ERIGONE.

Kom, Eurytos!

EURYTOS.

Min offergåfva har jag redan här.

Framtager under manteln en kvist med förtorkade blad.

THEANO.

Gömmer du ännu den kvisten?

FILEAS.

Det var jag, som hittade den i dina händer, då du låg och sof en morgon som barn ... och ingen visste hvarifrån den hade kommit.

THEANO.

Därför menade vi, att den kvisten kanske var en god gåfva, som kunde skydda dig mot onda ögon.

EURYTOS.

Nu behöfver jag inte längre ett sådant skydd.

Fäster kvisten mellan altarets stenar.

THEANO,

till Erigone.

Låt det inte bli natt, utan att vi först ha förvandlat dessa arma stenar till en blomsterkulle. Eurytos, räck mig din knif, så att jag kan skära af blomstjälkarna.

ERIGONE.

Följ med!

EURYTOS.

Du, vackraste bland blomster, är det icke nog att jag har plockat dig!

Räcker Theano sin knif.

THEANO,

betraktar knifven och höjer den.

Knifven säger: Det vackraste bland blomster skall jag genomstinga den dag du öfvergifver.

ERIGONE.

Hvem är mannen, som närmar sig där på fältet? Han vecklar om sig manteln som fröse han midt i den heta höstmånaden.

FILEAS.

Bröllopsgåfvor! Bröllopsgåfvor! Hela tältet blir fullt.

Vinkar ifrigt och går ut, följd af kvinnorna. Cittrorna ljuda nu helt nära och dansens taktfasta tramp ombrusas af jublande korer. Det skymmer.

EURYTOS,

ser länge efter de bortgående. Lägger sig ned, trycker örat mot marken och lyssnar. Slår takten med handen. Reser sig åter upp.

Så dansa inga herdar. Lyssnar en dödlig till den dansen, förlorar han sin själs frid.

Härmar danssteg och sjunger sakta.

APOLLON,

inträder i getskinnsmantel, bekransad och med båge på skuldran.

Olycklige!

EURYTOS.

En underlig hälsning till en man, som nyss i öfversvallande lycka knäböjt framför kärlekens altare.

APOLLON.

Din tunga talar ett men ditt hjärta ett annat. Förälskad man ljuger.

EURYTOS.

Har du gått vilse, herde?

APOLLON.

Här finns ej en stig, som jag icke känner. Liksom nyss i dag så har jag ofta förr vaktat får på berget, där muserna dansa.

EURYTOS,

i häftigaste sinnesrörelse.

Muserna dansa ... Du skämtar inte illa. (Skrattar.) Säkert är du både hungrig och trött. Vill du inte sätta dig ned och invänta kvinnorna. En träbägare äger jag ... och vinet har du kanske med dig själf. I går kom också en herde med bröllopsgåfvor, men han hade förklädt sig till bock, och nära var att han hade skrämt döden på gamle Fileas. (Skrattar.) Muserna dansa ... Min moder sade, att det var herdarna, som lekte.

APOLLON.

Din moder hörde intet. Du ensamt var den kallade.

EURYTOS,

söker med händerna omkring sig i luften som för att finna ett stöd.

Vill du inte visa mig din gåfva ... innan kvinnorna komma? (Skrattar.)

APOLLON.

Jag är kommen att fordra räkenskap för en gåfva, som du redan fått. Böj hufvudet!

EURYTOS,

liksom träffad af en ljungeld, böjer sig djupt.

Du är Foibos Apollon!

APOLLON.

Du visste hvem jag var, redan då du såg mig komma på heden, och du visste att jag skulle komma, redan då du hörde musernas dans, ty du är spåman. En gång när jag vallade får och gick här förbi, såg jag ett barn, som låg i tältöppningen och sof. Föräldrarna voro ute på fältet. Då bröt jag en lagerkvist ur min krans och satte den mellan den lilles fingrar.

EURYTOS.

Hur hade barnet väckt din vrede att du skänkte det en sådan olycksgåfva!

APOLLON.

Gåfvan var ett tecken att jag korat den späde till min präst och beskärt honom kraften att läsa i det tillkommande. På honom hvilade från den stunden gudarnas ögon.

EURYTOS.

Och höllo honom vaken om natten.

APOLLON.

Efter många år vandrar jag så den samma stigen fram. Då finner jag ett altare, men icke rest åt mig utan åt kvinnoguden, pilten bland gudarna, han, som leker med bindel, den halfvuxne, som aldrig blir man. Det var spåmannens tack.

EURYTOS.

Nämn mig den bland dina präster, som icke någon gång i sitt lif begick samma försyndelse.

APOLLON.

Och upplefde de icke också alla därför straffets dag?

EURYTOS.

Min älskade Erigone!

APOLLON.

Den minsta och förgängligaste bland gudar har du uppsatt ofvan de väldiga och stränga. I den ena handen håller du en kvinnas hand och i den andra ligger världen som en boll – och du kastar världen. Jag räckte dig odödlighet – och du lägger dig i gräset för att stirra på en vårblomma.

EURYTOS.

Låt mig stanna i den ringhet, där jag född är. Låt mig bli en trogen make och en god far och mina ögon en gång slutas af två tacksamma händer.

Går till tältet och drar undan förhänget.

Vårt tjäll, där vi skulle lefva för hvarandra och inga sorger bo! Hur rikt tycktes det mig inte nyss med alla sina bröllopsgåfvor.

Upplyfter och betraktar flera af gåfvorna. Visar dem för Apollon.

Att dagen så snart blef afton! Här är spjutet, med hvilket jag skulle vakta våra hjordar. På skaftet har Fileas, den trogne gamle, inskurit de sirligaste bilder af plantor och djur ... Låt mig stanna hos min älskade Erigone långt från världens stormar och ära! – Här är vår simpla bägare af järnek, ofta fylld med vatten, sällan med vin, alltid tömd i glädje. En enda bägare äga vi ... det är nog för oss. Här är skinnfällen, vår bädd ...

Aflägset sorl blandar sig med citterspelet och dansstegen.

RÖSTER.

Barbarerna! Barbarerna!

EURYTOS.

Hvad är på färde?

APOLLON.

Din moder skulle svara: Herdarna leka i bröllopsfesternas månad.

EURYTOS,

blundar och betäcker ögonen med händerna.

Jag ser hafvet. Det är inte längre blått.

APOLLON.

Har vattnet mistat sin himmelsfärg?

EURYTOS,

som förut.

De många bruna seglen bortskymma vattnet så långt blick når, och i hörnet på hvarje segel är en svart ruta.

Rop och röster.

APOLLON.

Du ser skepp, som ännu icke äro byggda men som snart skola ankra vid Hellas' kuster. Budskapare berätta just nu för menigheten, att perserna rusta. Folket ropar efter siare och hjältar.

EURYTOS.

Jag ser en stor drabbning ... många tusende skepp ... Men nu ser jag dem ju icke längre ... Min älskade Erigone, är det du, som kommer gående på vattnet med din korg!

Vaknar upp förvirrad.

APOLLON.

Jag trugar ingen. Välj i din ungdoms dag *en* gud efter ditt sinne. Välj kärlekens och blif i ditt stilla tjäll eller sök din gud bland de stränga och fruktade, men välj blott *en.* Tjäna honom helt, lofva honom allt och håll hvad du lofvar.

Höljer sig i getskinnsmanteln och går. Cittrorna och dansstegen aflägsna sig och tystna slutligen.

EURYTOS,

följer honom några steg, blir stående.

Foibos Apollon, lämnar du mig?... Cittror klingen, muser dansen! Marken skakas af era steg. Träd och örter och hällar sjunga.

Sparkar undan träbägaren och de andra gåfvorna.

Döda ting för mat och dryck! Gif mig lefvande toner, gif mig strängar att spela på!

Lyss mot marken.

Allt fjärmare och fjärmare. Hans yrande hof följer honom. Nu hör jag inte längre cittrorna, bara sandalernas smällande ... Nu är det tyst. Det är som hade jag andats in en blåare, en ljusare dag än någonsin förr i mitt lif och så plötsligt begrafdes under ett regn af tung jord. Ljusets fader, hvarför lämnar du mig?

ERIGONE,

utanför.

Eurytos!

EURYTOS,

vänder sig och öppnar armarna; sakta:

Erigone, min älskade Erigone!

Rycker till sig skinnfällen och borrar i den sitt hufvud.

Godnatt, Erigone!

Skyndar bort, öfverstrålad af hänryckning.

Hämnaregud, jag kommer för att tjäna dig och straffas!

ERIGONE,

utanför.

Eurytos!

Erigone och Theano inträda.

ERIGONE,

lyfter korgen från hufvudet.

Hvarför svarar han mig icke?

THEANO,

ännu med knifven i handen.

Han är icke längre här. Han har följt herdarna upp på berget för att leka.

ERIGONE.

Tältet är upprifvet ... gåfvorna ligga kringkastade.

THEANO.

Mitt barn!

ERIGONE.

Moder, ser du, moder! Kransarna äro slitna från altaret ...

THEANO.

Ack, att den aning, som faller öfver mig, vore en villa.

ERIGONE.

Hvad har då skett? Eurytos, hör du mig icke längre?

THEANO,

drager henne till sig.

För kvinnan finns utom kärleken blott ett!

Natten bryter in. Erinnyerna och deras tjänarinnor skrida fram, svartklädda, med likansikten och brustna ögon. De stanna så tätt i en lång rad, att, när de höja armarna, utefter hvilka mantlarna äro fastvuxna, skymma de allt som är bakom. I den ställningen och halft bortåtvända dröja de orörliga.

ERIGONE,

ur mörkret bakom dem, klagande och aflägset.

Eurytos!

Lång tystnad.

Ett tungt pukslag.

ERINNYEN LÄNGST TILL HÖGER.

Ett vissnadt blad föll från tidens träd.

ERINNYEN LÄNGST TILL VÄNSTER.

Ett år af mörker.

Lång tystnad.

ERIGONE,

ännu fjärmare.

Eurytos!

Lång tystnad.

Ett tungt pukslag.

ERINNYEN TILL HÖGER.

Ännu ett blad föll från tidens träd.

ERINNYEN TILL VÄNSTER.

Ännu ett år af mörker.

Lång tystnad.

ERINNYEN TILL HÖGER.

Hon ropar icke längre.

De sänka armarna och fortsätta i rad sin långsamma vandring.

När de försvunnit, ljusnar åter natten till skymning.

Där tältet stått synes nu en gräsbevuxen kulle, Altaret är uppbyggdt till en mans höjd och försedt med trappsteg.

FILEAS,

kommer med sista stenen och infogar den öfverst i altarets hörn.

Åren gå, år af mörker ... Eros! Fulländat har jag ditt altare, jag ringa man, som var god nog att tjäna dig ... Aldrig glömmer jag henne, fast jag var en ful och gammal stackare, som knappt vågade krypa fram på mina knän och kyssa hennes klädning. Eros, välsignad vare du för den doftande höstsådden i mitt hjärta!

Herdarna inkomma smygande och hukande, beväpnade med buffelsköldar, störar och spjut. De flockas kring altaret och trycka vidskepligt pekfingret och långfingret först mot stenarna sedan mot bröstet.

EN GRÅSKÄGGIG HERDE.

Kan han skydda oss mot Xerxes, din Eros?

FILEAS.

Han kan hjälpa eder att ännu med spjutet genom kroppen känna glädje öfver att ha varit till.

GRÅSKÄGGET.

Larmet från Salamis tränger ända hit. Stadsborna ha packat sitt guld i säcken och gått ombord på skeppen med kvinnor och barn. Oss ha de lämnat i sticket.

EN BLEK HERDE.

Det var Eurytos Spåmannen, som rådde dem att lämna staden, när ormen vid Pallastemplet icke längre ville mottaga någon föda.

GRÅSKÄGGET.

Oss herdar glömde han och förrådde.

FILEAS.

Och därför bekransade de honom,

BLEKPANNAN.

Hans rykte flyger som en örn öfver Hellas.

GRÅSKÄGGET.

Men ännu inte så högt, att inte en sten kan nå honom.

BLEKPANNAN.

Hela dagen har han stått på en klippa vid vattnet och blundande förutsagt hvad ske skulle.

FILEAS.

Och hvilket råd har han då gifvit?

BLEKPANNAN.

Att fly öfver hafvet, fly, fly till en fjärran ö och grunda ett nytt rike.

FILEAS.

Med nya tempel och hvarför inte också nya gudar.

BLEKPANNAN.

Blir det strid – så lyder hans siarord – då skall ingen hellen upplefva kvällen.

GRÅSKÄGGET.

Och nu har striden rasat vid Salamis allt sedan gryningen. Kom hit, du kan se skeppsmasterna. Snart äro barbarerna öfver oss. Min kvinna och hennes barn har jag gömt i ett ihåligt träd.

FILEAS.

Jag har ingen tro för Eurytos' siareord.

BLEKPANNAN.

Du är en dåre, gamle Fileas.

FILEAS.

Så fick jag alltid heta. Ära vare du, Eros, för allt hvad du mig gaf i min dårskap.

GRÅSKÄGGET.

Där kommer en man springande på fältet.

FILEAS,

utan att vända sig.

Kanske en segerns budbärare.

GRÅSKÄGGET.

Snarare ser han ut som en konung. Kanske ändå mest som vålnaden af en konung. Manteln fladdrar och han har ett blödande hål vid tinningen.

BLEKPANNAN.

Han är följd af människor, som kasta sten, men de börja tröttna och bli efter. (Plötsligt.) Det är Eurytos Spåmannen!

DE ANDRA HERDARNA.

Eurytos?

FILEAS,

utan att vända sig.

De våra ha segrat. Han har spått falskt.

EURYTOS,

bekransad med lager och band men blödande från tinningen.

Hjälp mig, gode män och vänner! Man vill taga mitt lif.

GRÅSKÄGGET.

Om några böra taga ditt lif är det vi. Välkommen till din hembygd, frejdade präst, bekransad i Delfi, i Athen, i Olympia – stenad framför Salamis.

EURYTOS.

Man återvänder alltid i aftonglöden till dem, som man öfvergaf, då sol steg.

FILEAS.

En falsk spåman återvänder, när han behöfver ett gömsle.

Vänder sig och hejdar honom, då han vill närma sig altaret.

Här är ett heligt rum, som ej af dig får beträdas.

EURYTOS.

Käre gamle Fileas, känner du inte längre igen mig? Låt mig åtminstone gifva dig en allmosa till tack för gamla dagar.

Sticker handen i gördelpåsen och räknar upp några mynt. Lägger sedan tillbaka ett par tre. Räcker slutligen gåfvan till Fileas, som skjuter den ifrån sig, så att mynten falla till marken, där de ifrigt uppsamlas af herdarna.

EURYTOS.

Du glömmer dig.

FILEAS.

Du lade de första stenarna. Dyra löften ropade din bedårade tunga, men du svek. Det är den gamle som i sin ensamhet dag efter dag har lagt sten på sten. Det har han gjort därför att hans hjärta aldrig slutat att längta efter något, som det aldrig förunnades honom att nå. Om alla ära dig, här är du en främling och intet mer. Förbannelse behöfver du icke, ty den bär du redan inom dig själf.

GRÅSKÄGGET.

Som trogen tjänare har Fileas också fullbordat sitt verk till ett minne.

EURYTOS.

Af mig? Säg ut, Fileas!

FILEAS.

Menedaren Eurytos tror snart att det icke finns annat i världen än han. Hvem har här ihågkommit honom annat än som en ryktbarhet, det är, som en förlorad vän, en fiende, hvilken rosas, när man talar högt, men smädas där det hviskas. Två gudar har han tjänat och båda har han svikit.

EURYTOS.

Men aldrig henne, som han hvar stund bar i sina tankar. Lyft ni era stafvar och slå, om ingen unnar mig min frid åter.

Hastigt och afsides till Fileas.

Hvar äro de båda kvinnorna?

Intet svar.

Ett gömsle! Ja, jag söker ett gömsle, där ingen lyssnar till spådomar och där lagerbuskarna nedskäras till att brinna under grytan ... ett skuggigt ställe under ekarna, där osynliga lyror susa i löfverket och där Erigone undrande står och ser bort öfver fältet mot den värld, som hon icke känner.

FILEAS.

Och för henne skulle du bekänna, att du är en förolyckad storhet?

EURYTOS.

Ja.

FILEAS.

En falsk spåman?

EURYTOS.

Ja.

Torkar med ärmen den blodiga pannan.

Gif mig att dricka.

FILEAS,

tar upp träbägaren ur ränseln.

Känner du igen den bägaren?

EURYTOS,

vill gripa den.

Låt mig ännu en gång i lifvet få höja den.

FILEAS.

Den passar inte till läppar, som bära orakelspråk. Nu är den min.

Lägger den tillbaka i ränseln.

EURYTOS.

Hvarför kommer inte Erigone?

Intet svar.

Hon vet inte att jag är här.

FILEAS.

Jag tror det knappast.

EURYTOS.

Jag skulle utan att tröttna kunna gå i dagar och månader för att hinna fram till stället, där hon är.

FILEAS.

Bered dig på en lång vandring.

EURYTOS.

När jag spådde, hade jag alltid samma syn. Jag tyckte mig se ned i den isklara kastaliska källan, hvilken speglade lagerbuskarnas spetsiga blad som bokstafstecken i stenskrift. Medan jag så tydde deras gåta visade sig plötsligt Erigone. Hon böjde sig fram under kvistarna och talade helt andra ord – ord om de små gudarna och om kärleken. Beständigt hörde jag på det sättet två röster, som motsade hvarandra. Jag spådde dubbelt, och därför fick jag aldrig orätt.

FILEAS.

Och nyss framför Salamis?

EURYTOS.

Jag stod på klippan och blundade för att spå. Då hörde jag för första gången bara en enda stämma, och den var icke solgudens. Erigone kom gående på vattnet och ropade till mig: Spår du seger och de segra, får jag dig aldrig åter i mitt låga herdetält. Andra kvinnor skola snart binda dina kransar. Råder du däremot till flykt, skall du i yttersta timmen icke längre kunna motstå dina minnen utan hämta mig och föra mig med. Låt oss fly, fly! – Innan jag hann att besinna mig lyfte jag armarna, och högt så att det hördes öfver stranden och alla de församlade skeppen uttalade jag det bedrägliga orakelspråket »Låt oss fly, fly!»

FILEAS.

Då du gick bort från din moder och din unga härskarinna, det var dock af fritt val.

EURYTOS.

I sällskap med en älskad kvinna förlorar spåmannen sin syn för det som stundar och det som skett och han ser endast den dag, som lyser öfver honom. Han måste gå ödsliga stigar, och kärleken blir honom en förbjuden frukt.

FILEAS.

Och därför tiofaldt lockande.

EURYTOS.

Den som en gång ägt lyckan, kan aldrig glömma den stunden. Där har du den dystra sagan om en falsk spåman.

FILEAS.

I långa år har jag sett erinnyernas svarta skara vakta den ängd, där fågelkvitter fordom väckte mig till dagens syssla, och den frossa som nu skakar oss, bebådar, att de ännu stå omkring oss. Det blåser en kall vind, men gräset är stilla och löfvet rör sig icke.

Herdarna draga om sig kapporna.

EURYTOS.

Min älskade Erigone.

FILEAS.

Hon ropade dig länge.

EURYTOS.

Och skilde oss berg, jag skulle ropa hennes namn till dess berg remnade. Om ni än stenade mig, skulle jag släpa mig fram till dess hon torkade blodet från min panna.

Gif mig att dricka!

Intet svar.

Hvarför tiga ni alla? Neka mig gärna en bägare vatten, men gör ett slut på min längtan. Har min plåga ej nog gäldat hvad en yrande man förbröt? Intet begär jag af er, intet, blott detta enda: svara mig, hvar leder den rakaste, den genaste, den snabbaste gångstigen till det tält, där Erigone nu bor?

FILEAS.

Vill du försaka allt för att träffa henne?

EURYTOS.

Allt hvad du begär – och ändå darrar jag vid tanken på återseendet. Hon var ung, när jag gick, och jag minnes henne ung. Hon har sörjt och blifvit gammal.

FILEAS.

Frukta icke, Eurytos. Kvinnan vet hur hon skall återvinna den, som hon har förlorat. Erigone skall icke springa dig till mötes på ljusan dag. Hon skall skyla sig under ett hölje.

EURYTOS.

Men när mörkret faller på ...

FILEAS.

När det blir mörkt omkring er båda och kalla stjärnor flämta ofvan gräskullen, må ni då er emellan göra upp lifvets räkenskaper öfver brott och skuld. Solpräst, din väg uppåt gick icke öfver slagna fiender utan öfver kvinnografvar.

Pekar på gräskullen. Eurytos stirrar förlamad.

FILEAS.

Länge sågo vi i bygden två kvinnor, en ung och en gammal, som öfvergifna gingo kring och tiggde utanför tälten. Vandringen blef dem tung. De släckte sitt lif.

EURYTOS,

vacklar fram, kastar sig öfver gräskullen och ropar ned i jorden.

Erigone!

Herdarna stena honom.

EURYTOS,

halfsittande, lyfter af sig kransen och skakar ut det långa håret, som är grått.

Under min krans och mina band har jag dolt för världen ett grånadt hår. Ni hämndgiriga, kan det ej mätta er, att jag lidit!

De stena honom.

Cittror och taktfasta danssteg höras ur fjärran.

EURYTOS,

talar nedåt jorden.

Du kan inte längre svara mig. Där stod hon vid brunnen ... Hvem var hon? Jag hade inte sett henne förr. Så här borde jag ha sagt: Låt mig stryka öfver ditt hår. Mitt vackra barn, du skall inte följa mig till mitt tält ... Jag kan inte göra någon kvinna lycklig. Den herre jag tjänar är kall som marmor och hård som stål, och han har ingen maka. Om du också håller mig aldrig så fast, vrider jag mig lös och tvår mig ren från den jordiska kärleken. (Vaknar upp ur sin syn.) Ännu ur hennes graf hör jag cittrorna och musernas danssteg.

FILEAS.

Må han, luttrad af ånger, få ro.

Tar upp träbägaren ur ränseln och går ut.

EURYTOS.

En falsk apollopräst, som lekt med de heliga tingen och lekt med de jordiska – ingenderas helt. En solgudens korade, som längtade att ligga i skuggan med hufvudet i knät på en kvinna och se skyarna komma och gå.

FILEAS,

återvänder och håller försiktigt framför sig bägaren fylld med vatten. Räcker den åt Eurytos.

Icke anade jag, att olyckan böjt dig så djupt. Eurytos, tillgif! Jag halar dig icke längre.

EURYTOS.

Behöfver du säga mig det? Hvem hatar, där ingen längre kan afundas!

Fattar om bägaren.

Simpla bägare, hur väl jag igenkänner dig – ofta fylld med vatten, sällan med vin, alltid tömd i glädje.

Försöker dricka, men spiller af vattnet.

Jag kan icke.

FILEAS,

stöder bägaren.

Drick af vattnet från din egen brunn. Det ger en god sömn.

Cittrorna och dansstegen närma sig.

EURYTOS.

Aldrig förr kände jag att det smakade så ljufligt ... Fileas, hör du ingenting ... liksom citterslag och tramp?

FILEAS.

Det är ditt eget hjärta som bultar.

EURYTOS.

Mitt hjärta ... tala med ulfvar om dufvoögon, med de döda om vårhimlar. Ljusets fader, låt mig falla för din pil till att sofva hos den jag öfvergaf. Dina hymner förfära mig. Mina fötter bära mig icke mer, och jag kan icke gråta.

FILEAS,

drager de andra herdarna med sig och går.

Här är icke längre ett fridens ställe. Ångesten har letat sig hit.

EURYTOS.

Kunde jag väcka dig ur din dvala, Erigone, väcka dig för en enda kort stund och få höra din röst ... Till moder skulle jag säga: Hvarför lyssnar du så oroligt? Det är bara herdarna som leka och dansa.

Apollon inträder i getskinnsmantel med bågen på skuldran. Nedskjuter Eurytos. I detsamma tystna cittrorna och dansstegen.

APOLLON.

Son af mull. *Två* gudar mäktar du ej tjäna, därtill blef din kraft för ringa.

GUDS FÖDELSE.

Tempelruin i Karnak.

Månljuset faller klart öfver de instörtade stenblocken. I midten en hög pelare med Osirishufvud och kringvuxen af förtorkade törnbuskar. Uråldriga gudar och gudinnor i djurhamnar röra sig i långsam och högtidlig dans kring pelaren.

Främlingen, i kappa och bredbrättig hvit filthatt. Ansiktet är mörkt och det kortklippta skägget ramsvart. Dyskolos, hvitskäggig, i grof kamelhårsmantel med hufva. Fötterna ombundna med trasor.

FRÄMLINGEN.

Det är en dröm, en syn ... Men hvem är du? Jag vet icke längre på hvilket tungomål vi samtala.

DYSKOLOS.

Och du ... hvem är du själf?

FRÄMLINGEN.

En människa, som kommit på orätt plats och i orätt tid. Jag tror, att jag skulle kunna ha blifvit en duktig påfve eller kardinal.

DYSKOLOS.

Med godt handlag för monstransen?

FRÄMLINGEN.

Med godt handlag både för monstransen och svärdet. Häng öfver mig en prästmantel, och jag skall känna mig naturlig och uppriktig och bli mig själf. Se dig kring här i österländerna! Hvarför komma de oss att tänka och känna? Därför att här har ett innehåll räddats åt lifvet därigenom att människorna icke blifvit *världsliga* – icke ens i sin klädsel. Till och med den hvita duk, som österländingen bär om sitt hufvud, har sin heliga mening och skall en gång bli hans svepning. Men där hemma hos mig gå kungar omkring på gatorna i vinteröfverrock, och skalder och profeter sitta på guldkrogarna och dricka whisky.

DYSKOLOS.

Det betyder att dina konungar och spåmän glömt sitt kall. Till präster äro de födda. Till präster måste de helga sig redan från sin tidigaste ungdom och känna och lefva som präster.

FRÄMLINGEN.

När jag där hemma trär armarna i mina världsliga och grå arbetskläder, tycker jag mig lefva i ett tillstånd af daglig förställning. Jag känner mig som en utklädd, hvilken råkat in på en dålig maskerad, där han måste visa sig simplare än han är för att inte under svordomar kastas på dörren. – Men allt detta är måhända något tillfälligt, något som vi *måste* gå igenom för att få kunskap om det världsliga och sedan taga ut språnget på nytt.

Viker några steg åt sidan, när den andre närmar sig. Ser oroligt än på honom, än på de dansande djurhamnarna, men bemannar sig och skärper rösten.

Där hemma går lifvet af sig självt utan någon egentlig mening, och alla föremål och alla handlingar bli därför också utan mening. Starka i att skratta åka människorna kring i spårvagnar och tala om pengar eller slå ihjäl en tråkig stund med att läsa världsliga berättelser eller betrakta några teatraliska skickligheter.

DYSKOLOS.

Då skulle du ha sett de gamla dionysosspelen, när altarelden tändes och den heliga hymnen sjöngs bakom vinberget. Det var den naturligt mänskliga konst, som ännu icke glömt sin gudomliga bestämmelse. Det mänskliga är icke längre friskt och doftande.

FRÄMLINGEN.

Det naturligt mänskliga ... Menar du enfalden.

DYSKOLOS.

Med det naturligt mänskliga förstår jag kraften att kunna hänryckas.

FRÄMLINGEN,

spritter till och betraktar honom.

Du ... där borta! Hvarför ställer du dig i skuggan?

DYSKOLOS.

För att bättre kunna iakttaga dig, som står i ljuset. Du är köpman.

FRÄMLINGEN.

Har *varit* köpman och suttit i magasinet och räknat telådorna. Så kastade jag nyckelknippan till min son och gick. Hur kan du se att jag har varit köpman?

DYSKOLOS.

Kan du inte se på Platons skrifter, att han var köpman, en rik köpman till och med, som hade godt om friskt, rent vatten och hade synnerligen hvita och välskötta händer, fast kanske litet för feta. Käraste. Jag behöfver ju bara se på det fina tyget i din dräkt, fast den nu är vårdslösad och utsliten. Folk, som säljer dyrt kan också köpa dyrt.

Djurhamnarna utstöta ett doft klagande. Dyskolos och främlingen rycka häftigt kapporna om sig.

FRÄMLINGEN.

Hvem är du?

DYSKOLOS.

Du fruktar.

FRÄMLINGEN.

Inte dem (pekar mot djurhamnarna), ty för deras skull är jag hit kommen, men dig.

Går honom in på lifvet. Griper honom i håret under hufvan och vänder hans ansikte mot ljuset.

Du är mycket gammal.

DYSKOLOS.

Hur gammal jag är vet jag inte själf. Jag kallade mig Dyskolos, därför att jag var svårmodig och tung till sinnes.

FRÄMLINGEN.

Och hvarför sörjde du?

DYSKOLOS.

Därför att det stora, som jag i min ringhet vigde mig att tjäna, gick ur världen, neddraget af gycklare och höljdt af missförstånd och skam.

FRÄMLINGEN.

Om du vore blind, skulle jag hålla före, att jag såge Homeros' skugga. Ädel panna, djupt liggande ögon. Du kan inte vilja något ondt.

Släpper honom.

Månskenet var så ljust, och från Luksor hörde jag danserskornas handtrummor. Jag menade, att stunden ändtligen var inne, och jag gick i land från skeppet.

DYSKOLOS.

Men när du kom i den långa gatan mellan sfinxerna, torkade du din fuktiga panna, och jag såg, att du tvekade. Hvarför darrade du? Sfinxernas hufvud voro ju alla afslagna ... Då steg jag fram och bjöd dig sällskap.

FRÄMLINGEN.

Hellre hade jag förblifvit ensam, ty jag visste att stunden var kommen.

DYSKOLOS.

Stunden?

FRÄMLINGEN.

Jag har stått bland pilgrimerna vid Jordan. Jag har gått från land till land och frågat och sökt.

DYSKOLOS.

Och hvad har du sökt?

FRÄMLINGEN.

En gud att ära!

Tystnad.

DYSKOLOS,

eftersinnande.

Har du då själf ingen Gud?

FRÄMLINGEN.

Ingen.

Tystnad.

DYSKOLOS.

Då skulle du ha känt min gud.

FRÄMLINGEN.

När härskade han?

DYSKOLOS.

Det måste nu vara många tusen år sedan. Af alla var han den härligaste. När han gick, lyfte sig hans fotblad öfver marken som ett hvalf. Själf var jag bara en tjänande präst i hans helgedom, men när den ödelades och förbrändes, såg jag honom, Apollon, i lågorna, och han räckte mig sin båge och sade: Vandra kring jorden och skjut ned djurhamnarna, där de sitta i sina tempel! – Jag begynte bäfva och frågade: Får jag då aldrig dö? – Guden svarade: Först den dag får du luta ditt hufvud till sömn, då en dödlig bringar dig budskapet, att en gud är nära att födas, en gud som är väldigare än jag.

Försjunker i tankar.

Väldigare än han! Jag fruktade att få höra de orden uttalas af en dödlig.

FRÄMLINGEN.

Och ingen bragte dig budskapet?

DYSKOLOS.

Till en början höll jag mig gömd i ödemarkerna, och jag såg på afstånd män och kvinnor, som med ständigt samma segerrop eller profetia bestego bål eller läto sig nedhuggas, men jag vågade icke närma mig och lyssna. Apollon hade ofta talat i gåtor, och hvad gaf mig visshet, att jag denna gång rätt utlagt hans ord? Alltjämt hoppades jag, att hans helgedom åter skulle resa sig och cittrorna spela den heliga hymnen.

FRÄMLINGEN.

Så gingo åren ...

DYSKOLOS.

Och ensamheten blef mig lång och full af ängslan. Jag vandrade slutligen åstad in mellan ruinerna och sköt på djurhamnarna, men när jag mötte människorna, hade de inte längre några segerrop och profetior utan gingo nedslagna och trötta. Då jag tillfrågade dem, om inte en stor gud var nära att födas, ryckte de på axlarna och gåfvo mig en allmosa. Som en tiggare har jag sedan släpat mig från dörr till dörr med min fråga, men det väntade budskapet fick jag aldrig.

FRÄMLINGEN.

Icke heller jag kan hälsa dig med det budskapet. Min kappa luktar ännu af stenkolsröken från de stora städerna, och i mitt öra ringer det ständiga skrattandet. Hvad jag har sett, det är en värld utan gud.

DYSKOLOS.

Och själf är du förnekare.

FRÄMLINGEN.

Gif mig en gud ... Gif mig en gud, och jag skall blifva hans flammande svärd, hans Gideon!

Djurhamnarna luta sig klagande intill hvarandra, och dansen stannar af.

HORUS,

speglar sitt hökhufvud i solskifvan, som han håller i händerna.

Sol sjunker, sol stiger, men hvar hälsa henne nu de hvita präster, som redan tidigt före gryningen lämnade sin bädd och genom tvagning helgade sig att knäböja för soluppgången?

OSIRISHUFVUDET,

rör läpparna.

Förgängelse!

FRÄMLINGEN,

till Dyskolos.

Jag ser morgonglöden på mitt fönster och ser årstiderna växla och graf bäddas vid graf, men allt ser jag med tomt hjärta.

TOTH,

med ibishufvud och papyrusrulle.

Hvar helst de lärde församlades, hvar de uppsatte en skrift eller utforskade plantorna och djuren och stjärnornas gång, hvar en plogbill smiddes, ett tegel brändes, en harpobåge snidades – där stod också ett altare. Hela folkets själ brann i hänryckning som en klar offerlåga.

OSIRISHUFVUDET.

Förgängelse!

FRÄMLINGEN,

till Dyskolos.

Tänd den offerlågan i mitt bröst och jag skall förvandlas och bli oöfvervinnelig. – Vet du när den första människan kastade djurhamnen?

DYSKOLOS.

När hon hvässade den första flintspetsen, svarade mig en gång de världsliga.

FRÄMLINGEN.

Hon kastade djurhamnen den morgon, då hon första gången reste ett altare.

ANUBIS,

med schakalhufvud.

Under ökensanden sofva de, våra stora konungar, som skimrande af purpur och pärlor själfva betjänade oss vid offret. Sina palats byggde de af trä, men sina grafvar i berget och sina tempel af jättestenar.

OSIRISHUFVUDET.

Förgängelse!

FRÄMLINGEN,

till Dyskolos.

Så skola de bo, de som djärfvas att kalla sig härskare, icke i ett stort palats med ett litet kapell vid sidan.

DYSKOLOS.

Det är det prästerliga, som håller på att dö inom människan, och den döden öfverlefver hon icke själf.

FRÄMLINGEN.

Till hvilken tid min tanke än går, hvad jubel af förtröstan, hvad sus af korsfanor, hvad klang af jubelårens klockringning öfver en värld som hade gud!

TYPHON-SETH,

med åsnehufvud, vrålar som en åsna och störtar emot honom. Tvärstannar, då han icke flyr.

Jag sprider ej längre förskräckelse. Himlakropparna ha blifvit stelnad slagg. När jag trär fingrarna genom urelden för att så ödeläggelse, tycks mig eldsflamman sval som en vattenstråle.

OSIRISHUFVUDET.

Förgängelse!

HATOR-SECHET,

med katthufvud och tamburin. Fräser och hugger kring sig.

Ett ting trodde jag dock skulle öfverlefva förgängelsen, och det var kärleken ... Jag bedrog mig. Mi-au! Mi-au! När jag kastar två älskande i hvarandras armar, förbanna de mig, och stirra på hvarandra som två främmande ... Ptu! Ptu! De tro att de hata hvarandra, men de hata sitt eget blod.

Närmar sig främlingen med sned och slängande gång. Stryker sig mot honom och spinner. Slår så plötsligt ett skrällande slag på tamburinen.

På knä för Hator, kärleksfröjdernas ljufva omhulderska!

FRÄMLINGEN,

med oro.

För dig sist af alla ... Gif mig en gud att ära!

DYSKOLOS,

pekar på djurhamnarna, som omgifva främlingen för att släpa honom med sig.

Välj!

FRÄMLINGEN,

brottas och vrider händerna i stigande ångest.

Gif mig en gud, och hvar försakelse skall bli mig till hälsa ... Jag skall bära sjukdom och ålderdom som ett smycke ... Jag skall väcka mitt folk som orkanen ett isbelagdt haf.

DYSKOLOS.

Välj!

FRÄMLINGEN.

Jag gick bakåt i tiden för att söka bland de vilda djurhamnarna ... Förspillda steg! Fram med bågen och skjut!

DYSKOLOS.

Gå nästa gång framåt ... långt utåt morgondagens obeträdda ängder!

FRÄMLINGEN.

Där daggen ännu kyler foten ... Här är brandrök i luften.

DYSKOLOS.

Lofva, eller jag hjälper dig icke!

FRÄMLINGEN,

nära att öfvermannas och bindas.

Pilen på bågen! Du har mitt löfte, en mans ord.

DYSKOLOS.

För det ordet tackar jag dig.

Siktar med bågen på Osirispelaren och skjuter.

Pelaren brister i stycken och ramlar. Djurhamnarna fly klagande åt sidorna och försvinna. Månljuset mattas, och stjärnhimmeln tindrar upp.

DYSKOLOS.

Vill du höra mig?

FRÄMLINGEN.

Du har sett mycket och lärt mycket.

DYSKOLOS.

Jag såg en gång en kvinna knäböja framför ett simpelt träkors vid vägen, och den synen rörde mitt gamla öga till tårar. Jag förstår ej därvidlag begabbarna. Detta är religion, tänkte jag, men det religiösa är icke att söka i korset, som är en sinnebild och följaktligen blott och bart ett världsligt ting, och icke heller i hennes enfaldiga ord utan i det ofattbara, som sinnebilden och hennes ord söka att omsluta. Då slog det mig, att i grunden ha alla människor samma religion, både förnekare som du, troende förkunnare och nakna vildar. Hvad de tvista om är rent världsliga ting såsom sinnebilder, ceremonier och utläggningar. Låt oss bygga ett hvitt tempel och rista öfver dörren: Vi veta och förstå icke hvad vi mena. – Låt oss mötas där inne, icke vid dagssken, ty synsinnet är världsligt, utan i stjärnljusa nätter, och låt oss framför altaret sjunga en fåtonig mässa eller stå tysta, ty vi veta och förstå icke hvad vi mena.

FRÄMLINGEN.

Du talar som en lärling af de gamla sofisterna, men likafullt ... Kanske blir en gång ditt hvita tempel byggdt.

DYSKOLOS.

Alla jordens folk skola tåga därin. Frukta icke. Det står blott nu en sky öfver det gudomliga, men skyar komma och gå – och det ha de gjort så länge människor funnits.

FRÄMLINGEN.

Hvad hjälper det mig? När skyn nästa gång har glidit undan, då är jag själf borta. Jag har frusit i skuggan och hackat tänder, men det unga ljuset får jag aldrig se.

DYSKOLOS.

Spå icke för snabbt, men lyft ditt hufvud, ty redan nu kan du skönja det ljuset. Hvarför äga de vilda djurhamnarna icke längre någon makt att piska rymden i lågor? Från begynnelsen brann kaos utan själ och önskan, men det är redan länge sedan Kronos störtade Uranos' vidunderskepnad från tronsätet, och världsalltet står genomskinligt och klart som ett stilla vatten. Hvarför gå stjärnorna i lagbunden och afvägd dans kring sina solar? De ha ordnat sig till en högtid. Förmärker du icke, att också människorna gå i väntan och ordna sig till samma stora fest? Viljorna, som brottats i eld och luft och i oss själfva, flyta samman i en bred kungsflod. Världen väntar Guds födelse.

Främlingen griper häftigt hans hand och ser honom forskande i ögat.

DYSKOLOS.

Dunkelt har sedan äldsta tider hans födelse bebådats af de många som väntat och trott på honom och dött för sin tro! En morgon tände jag ett ljus och gick ned i Roms katakomber för att läsa deras namn på stenplattorna. När jag så kom upp, såg jag att en missdådare fördes till afrättstorget. – Det är en affällig munk, som heter Bruno, sade folket. Han har fallit på knä och sjungit en mässa för stjärnhimmeln och tagit upp en sten från gatan och kysst den och sagt, att den har förnuft och själ. – Ännu en dunkelt anande, ännu ett vittne! tänkte jag. Vägarna äro många till Rom, men än fler till den gud, som skall födas.

FRÄMLINGEN.

Och om vi få vänta i ännu tusen år och mer?

DYSKOLOS.

Så har du dock en gud att helga dig åt från den stund du tror, att han en gång skall födas.

FRÄMLINGEN.

Och han skall bli ännu väldigare och större än den, hvars tempeldörr du vaktade?

DYSKOLOS.

Härligare och större, men honom lik som en son sin far. Såg du Skopas' bild af Apollon Kitharodos? Allvar på pannan, hänryckning öfver ögat, elysiska vindar i den fladdrande, veckrika dräkten!

FRÄMLINGEN.

Ljusgud, pilgud, städernas uppbyggare, lagarnas förädlare, cittrans och kunskapernas gud?

DYSKOLOS.

Ej blott de enfaldiga och ringa utan de yppersta skola täfla om att tjäna honom. Hans präster skola följa honom som saliga korer, men aldrig hinna honom, ty han hvilar aldrig. De skola likna honom vid Siriusstjärnan, som väl lyser klarast och störst på nattens himmel men dock ingalunda står oss närmast. Krossade ligga djurhamnarna i sina tempel, och hans altaren skola brinna på alla berg.

FRÄMLINGEN,

trycker Dyskolos' händer mot sin panna.

Jag tror!

DYSKOLOS.

I blindo har du letat och sökt?

FRÄMLINGEN.

Blind har jag gått, nu bringar jag dig budskapet. Världen står redo och väntar Guds födelse.

Dyskolos sänker hufvudet och står tyst. Därefter leder han främlingen öfver grushögarna ända upp på det öfversta stenblocket.

DYSKOLOS.

Akta dig! Vägen är brant.

FRÄMLINGEN.

Den minner mig om min hembygd, om stigen, som bakom min fädernegård ledde upp på Klockberget.

DYSKOLOS.

Och när du så kom upp på bergets hjässa, hvad brukade du då taga dig före?

FRÄMLINGEN.

När jag var barn, brukade jag hopsamla ris och tända ett bål. Sedan lade jag mig ned på mossan och tänkte på Moses, som hörde röster ur den brinnande busken.

DYSKOLOS.

Var ett barn också nu!

Pekar på törnbuskarna och hjälper främlingen att hopsamla bränsle.

Min rygg är för stel, men bygg du af kvistarna ett bål.

FRÄMLINGEN.

Törnet stinger.

DYSKOLOS.

Och dina händer blöda.

FRÄMLINGEN.

Och jag känner det icke. Se, jag kan krama hur hårdt jag vill om taggarna, men jag känner icke längre någon smärta.

DYSKOLOS,

bryter sönder pilbågen och kastar den på risbålet, som i detsamma fattar eld.

Brinn, brinn! Världen står redo och väntar Guds födelse!

Faller döende.

FRÄMLINGEN,

stöder hans hufvud.

Hvad skall jag kasta i offerlågan för att helga mig till präst?

DYSKOLOS.

Allt hvad du äger.

Främlingen tömmer fickorna och strör sedlar och guld i flamman.

DYSKOLOS.

Det förslår icke.

FRÄMLINGEN,

löser från halsen en kedja med ett bärnstenshjärta.

Det är ett minne från mitt lifs första majdröm.

Kastar kedjan.

DYSKOLOS.

Det förslår icke.

FRÄMLINGEN.

Tala då ut och säg hvad du menar med »allt»!

Böjer sig öfver honom.

Hvarför svarar du icke? Hör du mig icke längre? Rör dina läppar och svara mig af miskund!

Öppnar hans ögon och granskar dem.

Död! Han kan icke svara ... Han tog hemligheten med sig i det tysta ...

Stiger upp. Går fram mot risbålet och betraktar det länge. Sedan lyfter han sina händer och stiger själf in i flamman med eld i kläderna och håret.

Jag har fått en gud. Brinna och förbrinna vill jag i min offerlåga. Pris ske honom evinnerligt!